

DISPUTATIO THEOLOGICA

EX APOC. XIII. 8.

DE

AGNO OCCISO AB ORIGINE MUNDI.

Quam

AUSPICIIS SUMMI NUMINIS

Sub PRÆSIDIO

SUMME VENERANDI IN CHRISTO PATRIS;
VIRI MAGNIFICI, AMPLISSIMI ATQ; EXCELLENTISSIMI;

DN. D. JO. FRID. MAYERI,

Comitis Palatini Cæsarei, Consilarii Regii ac Ducalis,
Academiae PRO-CANCELLARII Perpetui, Theol. Profes-
soris Primarii, Consistorii Regii Præsidis, Pomeraniae
Svecicae Rugiaeque Superintendentis Generalis,
Facultatis suae DECANI, & Academiae

h. t. RECTORIS,

Domini Patroni, ac Promotoris omni
pietate colendi,

in Auditorio Majori,

Ad diem 31. Martii, Anno M DCC VI.

publicae Eruditorum censurae tradit

A. & R.

PHILIPPUS CHRISTIANUS CRAZIUS,

Boltenhag. Pom. SS. Minist. Cand.

GRYPHISWALDIAE,

TYPIS DANIELIS BENJAMINIS STARCKII,

REG. ACADEM. TYPOGR.

SERENISSIMI, POTENTISSIMI, INVICTIS-
SIMI ET CLEMENTISSIMI,

SVECORUM MONARCHÆ
CAROLI XII.

IN POMERANIA ET RUGIA
PRO-PRINCIPI,
Regio Consiliario intimo,
Exercitûs Campi-Mareschallo,
Illustrissimi Regiminis Præsidi,
Academiæ Gryphiswaldensis Cancel-
lario Magnificentissimo,
Comiti Illustrissimo ac Cellissimo,
DOMINO MEO GRATIOSISSIMO,

ET

ET
PER - ILLUSTRIBUS, GENEROSISSIMIS
MAGNIFICIS ET SPLEN-
DIDISSIMIS,

STATUS POMERANICI REGII

DOMINIS
CONSILIARIIS

& reliquis

MEMBRIS,

Dominis, Patronis, Mecæna-
tibus, Evergetis & Promoto-
ribus meis æternum devotâ
mente colendis ;

pia

pia Regique & Patriæ
salutaria Consilia,
perpetuam felicitatem
& longævam vitam
piè adprecor,
& dissertationem hanc
ceu qualecunque studiorum meorum
specimen in submissæ, devotæ ac
gratæ mentis symbolum
& ulteriorem mei commendationem

Humillimè offero, & consecro

V. V. V.

Illustrissimæ Celsitudinis

&

Per-Illustr. Generosiss. Magnificentiis

Subjunctissimus Servus

PHILIPP. CHRIST. CRAZIUS.

DISPUTATIO THEOLOGICA

DE

AGNO OCCISO AB ORIGINE
MUNDI,

EX

APOC. XIII. 8.

PREFATIUNCULA.

Rduam hanc materiam non ex privato ausu, sed auctoritate Magnifici DN. PRO-CANCELLARII pertrahendam aggredior, qui, uti maximi semper aestimat sacrarum litterarum scrutinium, ita suis etiam Auditoribus tam verbis, quam opere sedulo id inculcat, commendat. Hinc maxime huic Doctori & Ductori ea arrident disputationes, quae dictum quoddam S. Scriptura rerum verborumque pondere excellens examinant, & exinde orthodoxiam theologicam pro materiae conditione confirmatam sistunt. Minime itaque & ego difficultate rei deteritus sum, quin, cum exercitium aliquod Academicum meditarer, agni ab origine mundi satisfactoriam occisionem ex mandato Magnif. Dn. Praefidis devota primum meditationi subicerem, & post publica etiam disquisitioni exponerem. In hoc vero instituto meo DEUM clementissimum supplex veneror, velut sua gratia auxilioque meis conatibus adspirare, quo omnia in Nominis sui gloriam vergant FELICITER!

A

Apoc.

*Apoc. XIII. 8.***Textus authenticus.**

ὅτι ἔ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς τῶ ἀνὶν
 ἰσφαγμένα ἀπὸ καλαβολῆς κόσμου.

Versio Vulgata.

Qvorum non sunt scripta nomina
 in Libro Vitæ Agni, qvi occisus est
 ab Origine Mundi.

Versio SEBAST. SCHMIDII.

Qvorum non sunt scripta Nomina
 in Libro Vitæ Agni, qvi occisus est à
 fundatione Mundi.

Versio B. LUTHERI.

Deren Nahmen nicht geschrieben sind
 in dem lebendigen Buch des Lammis/ das
 erwürget ist von Anfang der Welt.

SECT. I.

SECTIO I.

DE

CONNEXIONE ET ANALYSI TEXTUS

LOGICO-GRAMMATICA.

§. I.

CUm illa textus nostri verba, quæ jam nostro *Connexio-
nis ratio.*
instituto inservire debent, non absolutè, sed
in compositione, & cum aliâ materiâ con-
nexa legantur, paucis earundem cum ante-
cedentibus connexio tradenda, & quânam occasione
Johannes Theologus hæc elocutus, dispiciendum est.
In duas partes hoc caput distribuitur, quarum utraq;
bestiam quendam describit, & prior quidem bestiam
septicipitem, è mari ascendentem, decem cornua, &
totidem diademata habentem. Num autem hæc pri-
ori hæc parte descripta bestia, unicè vel regnum papale,
vel imperium vetus Romanum sub Ethnicis Regibus,
Consulibus & Imperatoribus, vel utrumque conjun-
ctim delineet, non eadem omnium Interpretum sen-
tentia est, dum quidam prius, alii alterum, nonnulli
posterius intelligunt. Plurimi tamen de Regno Roma-
norum veteri idololatrico explicant. Vid. *D. Kromayeri
comm. in b. l. It. Bibl. Vindob. in h. l.* Quæ vero sen-
tentia veritati & experientiæ maximè consentanea esse
videatur, copiosius jam disquirere non intendo, hoc
saltem addens, quod negari nequeat, hæc in parte tex-
tus ejusmodi haberi prædicata, quæ regno quoque

Anti-Christiano competere possunt, & secundum Interpretes reipsa etiam competunt. Celebratissimus Apocalypseos Commentator *D. Matth. Hoë* per bestiam hanc propriè Monarchiam Veterem Romanam describi, typicè verò simul Papatum Romanum hic depingi docet, & absolutâ explicatione de Imperio Romano statim convenientiam hujus textûs cum Anti-Christo Romano subjungit, ita tamen, ut priorem sententiam pro primariâ, posteriorem pro secundariâ, utramq; autem intentioni & menti Spiritus S. vaticinantis pro omnino congruâ habeat, proindeq; mixtum hoc esse vaticinium dicit: *Vid. ejus Comment. in b. l. lib. IV. p. 443.*

Conf. Ca. 450. 452. Huc quoque inclinare videtur *D. L. Oslan-*
lovii Bibl. der in comm. ad b. l. p. m. 842. b. dum blasphemias in
illustr. ad b. locum. CHRISTUM, & persecutiones adversus Chri-
p. 1841. stianos contemplando hæc tandem verba apponit:

Johannes studiose videtur commiscere persecutiones Imperatorum Romanorum, & Pontificum, propterea, quod aliquando Regnum Romanum cum Pontificatu in persequendâ veritate celesti collusurum erat. Accedit vaticinium de lethali plagâ bestię infictâ & restitutâ, cujus tamen restitutio non aliunde ipsi contigit, nisi ope Pontificis, Leonis sc. III, Carolum M. declarantis Imperatorem Romanum, uti habent Interpretes. Hinc factum, quod Imperium Romanum Monarchiâ papali stabilitum, & papalis sedes ab Imperio Romano potenter rursus defensâ sit. Ex quâ harmonicâ conjunctione mirum in modum crevit utriusq; non tantum imperii Romani, sed & regni papalis Romani majestas & potentia, ita ut universa terra majestatem illam cum stupore admirata sit, ut bestię

bestiæ concessum sit, bellum facere cum sanctis, & vincere eos: ut bestia, quod horrendum, ab omnibus terræ incolis adorari cœperit, id quod tam in Imperatoribus Ethnicis, quam Pontificibus Romanis impletum est, qui divinos sibi honores exhiberi passi sunt, & adhuc hodiè exigunt. Adhibetur autem limitatio, quantum ad incolas terræ, quod illi tantum adorent bestiam, quorum scilicet nomina non sunt scripta in libro vitæ agni, i. e. qui sibi per fidem sanguinem CHRISTI fiducialiter & perseveranter non applicarunt, adeoque isto sanguine, veluti rubricâ in catalogo electorum scripti, & à cœtu damnatorum separati non sunt. Hâc occasione *Johannes* mentionem facit *agni maculati ab origine mundi*, quæ verba in præsentia à nobis tantum attenduntur.

S. II.

Quo majoris autem emphaseos sunt, eò majori contorsioni obnoxia redduntur, ita ut ne quidem lectio, & genuina earundem distinctio salva atque integra ab omnibus fervetur, sed malitiosè varietur, dum divellenda malè conjungunt, & conjungenda malè divellunt. Nos constantissimam incorruptorum quorumvis codicum lectionem, nec non optimorum Patrum, & Theologorum interpretationem secuti, nullam hîc verborum distinctionem & avulsionem admittimus, sed eo ordine, quo à Spiritu S. collocata sunt hæc verba, retinemus, dum è contrario alii τὸ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου non ad τὸ ἐκ φαρµάκων referunt, sed ad τὸ γένεσθαι. Ad hunc modum ordinem verborum horum permutant Pontificii, Calviniani, & Sociniani, & quia

Varia lectio.

singulis pro ratione suarum hypothesium adversus est hic locus, singuli quoque suas habent rationes, quibus commoti trajectionem hanc adornant. Pontificis familiaris est limbus Patrum, qui receptaculum quoddam est, in quo animæ sanctorum ante CHRISTI Domini adventum excipiebantur, ibique sine ullo doloris sensu beatâ redemptionis spe sustentati, quietâ habitatione fruebantur. Vid. *Quesnædi Syst. p. IV. p. 557. a.* Quia autem hoc dictum meritum CHRISTI æque ad Vetus ut ad N. T. extendit, limbum hunc, ut figmentum otiosum, rejicit. Calviniani ex causis electionis meritum CHRISTI excludunt, & ad media executionis in tempore suppeditata referunt, vel etiam pro effectu electionis habent. Hæc autem verba, quia meritum CHRISTI ab æterno extitisse, adeoque causam electionis, hæcque priorem esse docent, Calvinianorum dogma aperte refutant. Hi cum Socinistis egregie conveniunt, qui, ut doctrinam de salute Patriarcharum, & merito CHRISTI ab æterno universaliter efficaci infringant, ultima verba non ad proximè præcedentem mactationem, sed ad inscriptionem in libro vitæ referenda esse docent, ita ut hic sit sensus: *Omnes, qui non sunt ab origine mundi inscripti in libro vitæ agni mactati, adorabunt bestiam.* Sed remota, imò violenta hæc contorsio est, ad quam nulla hîc necessitas urget, cum sensus veritas adeo perspicua est, ut etiam positâ traiectione maneat, quamvis hoc non attendat Socinus. Qui enim concedit, electos in libro vitæ agni mactati ab origine mundi inscriptos esse, is necessario etiam dabit, agnum ab origine mundi fuisse mactatum: cum nullâ aliâ ratione,

ratione, quàm factâ ab æterno agni mactatione poterunt inscribi, utpote quæ causâ inscriptionis meritoria est. *Conf. D. Jo. Meisneri disp. de libro vitæ, factaque ab æterno in eundem inscriptione cap. V. §. 40. -- 46.* Adeoque nec fingi inscriptio ab æterno potuit sine mactatione æternâ, & qui docet tempus, quando inscriptio in librum vitæ facta sit, simul tempus, quando agnus mactatus est, docet. Nega itaque, Socine, æternam inscriptionem, aut agnosce nobiscum æternam mactationem, & ab antiquissimâ mentiq; Spiritus S. conformi lectione non discede. *Dorfschus Pentad. disp. XI. ad locum Joh. I. 29. p. 375. §. 35. Conf. omnino Celeberrimi Gedanensium Theologi D. Sam. Schelgwigii disp. de Justificatione fidelium sub P. T. §. 8. p. 12. &c. Prückneri Vindic. ad b. I. Notamus hic quasi in transitu, inveniri in quibusdam codicibus, ut Ariæ Montani, aliisque, signum distinctionis post vocem ἐσφαγμένον, quâ autoritate Theologus Ecclesiæ nostræ incomparabilis Dn. D. Diecmannus commotus est, eandem lectionem retinere, & ultima verba non ad immediatè antecedentia, sed ad inscriptionem in librum vitæ referre, vid. ejus præfat. ad Bibl. germ. Stad. edita A. 1698. in 12. p. 27. 28. coll. 41. ubi simul plures Autores pro se allegavit. Enimverò neq; hanc, neq; alteram expositionem analogiæ fidei contrariam esse, monet ex D. Diecmanno Magnif. Dn. D. Schelgwigius in disp. cit. p. 13. §. 8. interim tamen priorem pro tutiori atq; Apostoli scopo propiori agnoscit.*

S. III.

Vindicatâ jam paucis verborum textûs cohærentiâ, propius ipsam ad analysin logico-grammaticam accedi-

Subiectum accedimus, & primò ceu subiecti loco expendenda
Agnus. sese offert vox *Agni*. In textu græco habetur vox *ἀγνὸς*,
Ejus quod diminutivum est *ἀγνὸς τὸ ἀγρὸς ἀγνός*, cujus originis
Ætymologia. rationem *Eusebathius* suppeditat, cum derivat ab *ἀγρὰ* pre-
Synonymia. ces, juramentum, eò, quod in votis nuncupandis,
 aut precibus fundendis agni sacrificabantur. Adhi-
 betur præterea in N. T. vox *ἀγνός* descendens ex *ἀ* pri-
 vativo & *γνός*, significans vel robur, vel iram. *Vid.*
Homonymia. *Eduardi Leigh Critica Sacra N. T. p. 38.* Quando hæc voca-
 bula propriè sumuntur, animal illud omnibus notum,
 oviculam scil. recens in lucem editam denotant. Enim-
 verò aliter etiam usurpata invenimus, dum *metaphoricè*
 piis seu fidelibus tribuitur, qui propter innocentiam,
 simplicitatem & mansuetudinem agni vocantur. *Esa.*
LXV. 25. V. 17. Matth. XXV. 32. 33. Tribuitur etiam *metony-*
mice ipsi CHRISTO, de quo utraq; vox sæt frequens est
 in S. litteris, inprimis per *τὸ ἀγνός* in solâ apocalypsi
 vices novies Salvator noster ceu pulcherrimo prædi-
 cato indigitatur. Neque tantum in N. T. hoc nomen
 habetur de CHRISTO; sed jam olim in V. T. DEUS
 typicè prædixerat, Servatorem agnum futurum; imò
 expresse nomine vocavit agnum, cum *Esa. LIII. 8.* ubi
 habetur vox *אֵלֶּךָ*, inquit: *Sicut agnus ad mactationem*
ductus es, & velut ovis coram tondente se obmutuit, nec aper-
ruit os suum. Conf. *hic Sveceri Thes. Eccles. circa vocem ἀγνός.*
Tom. I. p. 231. seqq.

S. IV.

Per agnū
intelligitur
Christus.

Num autem voce *ἀγνός* h. l. vel agnus naturalis,
 vel alius metaphoricè sic dictus intelligi debeat, mul-
 tis verbis non opus est, cum ipsa rei necessitas & evi-
 dentia

dentia agnellum mysticum, CHRISTUM scil. hâc
 comparatione describi urgeat. Adscribitur enim huic
 agno liber vitæ, qvi Electorum nomina ab æterno
 consignata continet, & cum omnisapientiâ divinâ tauð est,
 ut verbis *D. Dorſchæ* utar ex *Pentad. disp. XI. §. 18. p. 363.*
 Uti autem libri vitæ autorem nullum alium agnosci-
 mus, quam solum, verum, æternum DEUM, totam
 SS. Trinitatem, cui semper competit, quando abso-
 lutè, nullo habito respectu ad hanc illamve personam
 appellatur liber, liber vitæ, &c. Ita quoque peculiari
 ratione CHRISTO attribui non negamus, quando
 ejusmodi appellatione restringitur ad illum ipsum,
 quæ alii personæ inconueniens est, qualis hic est nomen
 agni, quando dicitur liber vitæ agni, uti etiam *C. XXI. 26.*
 Hoc namq; nomen involvit simul respectum ad causam
 meritoriam inscriptionis in hunc librum, nec tantum
 vult, hunc librum vitæ esse agni, quatenus scil. ut per-
 sona divinitatis absolutè consideratur, sed & quatenus
 est Redemptor mundi, quâ ratione nec Patris, nec Spiri-
 tûs S. liber est, sed solius Filii DEI, nostri JESU CHRISTI,
 quippe ejus liber vocatur, quod istum scripserit, ut
 agnus sive Redemptor, & quod vita æterna, quæ dabi-
 tur, sit agni, ab ipso acquisita, & ab ipso distribuenda
 iis, qvi sunt sui, & quibus ipse vult. Vid. *Seb. Schmid.*
disp. de pbrali Scripturæ deletionis è libro vitæ. membr. 2. §. 19.
pag. 28. Hæc adeò nos erudiunt, CHRISTUM esse
 ipsum, quem Johannes sub comparatione agni pro-
 ponere voluit, ut necesse non sit ulteriorem hujus
 comprobationem ex prædicato ipsi soli conveniente,
 cum dicitur occisus ab origine mundi, adducere, aut

omnia perlustrare loca Apocalypseos, quæ agnitionem faciunt, & de nemine nisi solo CHRISTO intelligenda esse fiunt.

§. V.

*Secundum
quam na-
turam.*

Uti autem inter nomina CHRISTI varia, in Scripturis ipsi imposita, certa quædam datur distinctio resultans ex diversitate naturarum & officiorum, ita ut alia respiciant naturam divinam, alia humanam, alia officium propheticum, alia sacerdotale, alia regium: unde fit, ut sciamus, quo respectu hoc illudve nomen CHRISTO conveniat; Ita quoque hic tribus saltem verbis prius ostendemus, quo respectu suavissimum nomen agni CHRISTO competat, antequam ad convenientiam agni cum CHRISTO descendamus. Non autem tantum à Doctoribus docetur, sed & ipse modus appellandi statim innuit, non respectu divinitatis, sed humanitatis in intimam suam hypostasin assumptæ Salvatorem agnum vocari. *Quamvis enim humane nature nota non sit, appellari agnum, tamen ens aliquod rationale appellari agnum, est humane nature indicium, sunt verba D. Dorchei in Pentad. disp. XI. §. 19. p. 363.* Divinitas & quidem nuda & simplex, ejusmodi denominationes respuit, cum inter agnum & DEUM tertium quoddam comparationis commodè haberi nequeat, hinc nec DEUS Pater, nec Spiritus S. quamvis in visibili humanæque, aut temporaliter assumptâ, formâ sæpè apparuerunt, unquam appellantur agni, imò ne quidem Angeli Sancti, sæpè pariter in humanâ naturâ visibiles, hoc nomine unquam veniunt. Cum itaq; in CHRISTO præter divinitatem etiam

adoretur

adoretur humanitas, & quidem non extrinsecè, nec temporaliter, sed personaliter, intimè ac perpetuò assumpta, respectu hujus etiam humanitatis intimè sibi unitæ sustinere ipse debet prædicatumagni, utpote quod ex Scholâ sacrificiali maximè desumptum est. Quæ verò nomina à sacrificiis petuntur, & CHRISTO imponentur, secundū humanitatem data esse intelliguntur. Accedit, quod dicatur agnus occisus, quæ vox indicat, CHRISTUM per & propter occisionem agnum vocari. Quo itaq; respectu dicitur occisus, eo respectu quoq; dicitur agnus. Jam verò nemo negabit, CHRISTUM secundū humanam naturam occisum esse; *maſtari humanæ naturæ eſt*, inquit B. Menzerus in *Anti-Martinio* cap. 3. p. m. 191. Ergo etiam agnum vocari, humanæ naturæ est. Ita pariter cenſet D. Job. Quistorpius in *diſp. de agno DEI*, qui tollit peccata mundi, ex *Joh. 1. 29* §. 28. Et quamnam naturam illi intelligunt aliàs, quam humanam, qui respectu innocentiae, patientiae, mansuetudinis, aliarumque virtutum nomen hoc CHRISTO datum esse dicunt, utpote qui ut homo innocens, patiens ac mansuetus est? Non autem ab hac appellatione naturam divinam omninò excludo, ita ut CHRISTUS dicatur agnus ob humanam naturam tantum, quippe quæ particula exclusiva Stancarismo nimis favere videtur. Non enim nudum nomen hîc considerandum est, in usu suo naturali sumtum, sed ex intentione imponentis, & secundum id, quod in recessu habet. Habet autem in recessu totum opus mediatorium & satisfactorium, & maximè propter satisfactionem ita nominatur, unde etiam D. Chemnitius hunc

locum inter appellationes officii CHRISTI retulit. *LL. TT. P. I. p. m. 183.* Jam usitatissima scholarum Christianarum regula est; *nomina officii secundum utramque naturam esse intelligenda*: unde ita loquendum nobis est: Hic agnus occisus est verè DEUS & homo; semper enim quando de CHRISTO ut Satisfactore sermo est, ejusmodi axiomata intelliguntur inclusivè, sc. de DEO & homine, i.e. eâ personâ, quæ est non tantum DEUS, sed etiam homo. Nihilominus tamen servatur naturarum discrimen, ita ut quodlibet idioma ad distinctam naturam, ceu *principium quo*, unde actio ipsa prodiit, referre debeam. Et hoc est fundamentum, quare dico, appellationem agni convenire CHRISTO secundum humanam naturam, non tamen exclusâ divinâ naturâ. Esse namque agnum, posse vocari simpliciter agnum, posse occidi ut agnus, est affectio naturæ humanæ: esse autem agnum satisfactorium, mactari ad expiationem, est idioma divinæ naturæ, sicque emergit simul ἀποτέλεσμα διανόητον. Apparet ergo, primum fundamentum nominis agni haberi & quæri in humanâ naturâ, cui primò & per se competit, ita ut si in illâ non habeatur, in totâ personâ CHRISTI ulla nec quæri, nec inveniri possit ratio, ob quam ipsi tribui possit. Quod autem etiam divinæ naturæ competat, hoc fit mediante unionem personali & communione idiomatum quâ sibi humanæ naturæ idiomata appropriat.

§. VI.

Conveni-
entia.

Jam, quia impropria hîc est propositio accessum facimus ad convenientiam, quæ cum agno CHRISTUS

STU
mere
& er
nom
mun
ferm
enim
ipfu
agn
hon
non
catu
pati
Ut
1. Pe
inno
volu
mut
CH
ficu
mal
11. 23
gnat
nuti
mon
quæ
ad m
hanc
man
min

STUS habet; hoc namque meditationem quendam meretur, quò videamus, quàm optimè amabile hoc & emphaticà, imò fermè inexhaustà significatione nomen CHRISTO tribuatur. Convenit ipsi ob communes cum agno dotes, inter quas eminet, & primo fermè loco nominanda est (1) *innocentia & puritas*. Uti enim agnus animal innocens & mundum est, id quod ipsum nomen indicare vult, dum in genere dicitur agnus ab ἀγνός, castus, purus: Ita CHRISTUS quoque homo sanctus & innocentissimus fuit, in cujus ore non inventus est dolus *Es. III. 9.* qui non novit peccatum *2. Cor. V. 21.* & ab omnium hominum inculpatione semper & prorsus immunis fuit. *Joh. VIII. 46.* Ut adeò Servator noster sit ἀμωμὸς ἀγνός καὶ ἀσπιλὸς. *1. Petr. I. 19.* quibus vocibus cognatis summam agni innocentiam atque sanctitatem D. Petrus subicere voluit. (2) Agnus *patientissimum* animal est: obmutescit coram tondente. Et quis non stupendam CHRISTI *patientiam* admiretur, qui os non aperuit, sicut agnus *Es. LIII. 9.* qui, cum malediceretur, non maledixit, cum pateretur, non comminabatur *1. Petr. II. 23.* Summæ patientiæ indicia! (3) In agno *obedientiam* observamus, quâ Pastoris voci & nutibus sese conformem gerit. A CHRISTO ea demonstrata, & DEO Patri exhibita est obedientia, quæ exemplo caret, dum ipsi obediens factus est usque ad mortem, mortem autem crucis. *Phil. II. 8.* Ecquis hanc satis exaggerare poterit? (4) Agnus est animal *mansuetudinis*, quæ proprietas haud obscurè latet in nomine ἀγνός, quippe quod ortum trahit ex α privativo

& *אֵלֶּיךָ*, quod significat iram, ut ita agnus quasi sit, in quo non sit ira: Ita CHRISTUS est longè placidissimus & mansuetissimus, in cujus corde non manet ira, ita ut seipsum omni jure vocare queat mansuetum, *Matth. XI. 29.* (5) Agnus est animal *imbecillitatis*, quod mortem ipsi minitanti & inferenti resistere non valet, quam affectionem pariter vox *אֵלֶּיךָ* innuere videtur, dum *רֹא מֵעַתָּה* idem etiam valet ac robur, & additò a privativo per *אֵלֶּיךָ* ejusmodi animal indigatat, in quo non sit robur. Ita CHRISTUS quidem erat *אֵלֶּיךָ* DEUS fortis *Es. IX. 5.* & in formâ DEI erat *Philip. II. 6.* nihilominus tamen ita sese exinanivit, ut in similitudine hominum debiliū constitutus, & sine ullâ resistantiâ in arâ crucis mactari se passus sit. (6) Agnus *matrem suam accuratè novit*, unde nonnulli agnum ab agnoscendo deducere solent: CHRISTUS JESUS quoque in ipsâ arâ crucis manifestissimum edidit testimonium, se matrem suam agnovisse hactenus, & adhuc agnoscere *Job. XIX. 26.* Ille est agnus iste, qui non tantum agnoscit suos, adjungentes sese gregi fidelium, sed etiam qui agnoscitur a suis tam ut agnus ipsis utilitate suâ inserviens, quam ut verus Pastor, quem sequuntur *Job. X. 14.* (7) Agnus *retum le dat in refectiois* *et vestitus* *utis humanos*, ita ut carnem suam in cibum sumant, & ex lanâ vestimenta sibi comparent. *Prov. XXVII. 26.* Hæc proprietas nobis singularem agni nostri Apocalyplici erga nos beneficentiam deprædicat, qui nos pascit, dum carnem suam nobis in cibum, & sanguinem in potum dedit *Job. VI. 55.* vestibus nos induit, quæ nihil aliud sunt, quam vestimenta salutis & indu-
mentum

mentum iustitiæ *Es. LXL. 10.* quippe quæ à nullo alio, quàm à Solo JESU CHRISTO accepta ferre debemus. Hinc etiam vult, ut sponsa ab ipso emat vestes *Apoc. III. 18.* Conf. *Psal. XLV. 10.* *Ezech. XVI. 8. 10.* Ad eum modum elegantissima agni & CHRISTI comparatio potest institui, & longè plures habentur proprietates, quæ ad CHRISTUM possent accommodari, sed præstiterunt hoc *Binchius in Mellis. Theol. P. I. Loc. 3. cap. 2.* aliqve. Nobis potiores modò adduxisse sufficit, & properamus ad specialiorum quarundam comparationum considerationem.

§. VII.

Non subsistendum nobis est in illis, quæ circa denominationem agni allata jam sunt, quia nil nisi absolutam eam nominis applicationem, & generalem CHRISTI cum quovis agno comparisonem dedimus, quæ utiles quidem atque piæ meditationes sunt; Sed quia fundamentum hujus nominis desumptum est ab Agnis typicis V. T. nobis etiam, si vim hujus appellationis penitius assequi velimus, recurrendum est ad illam relationem, & considerandum, quomodo intuitu hujus relationis ad agnos typicos ita possit vocari. Inter animalia munda & mansuetiora, sacrificiis & victimis olim à DEO destinata, adhibebantur etiam agni, quorum sanè mactatio insolens non erat. *Primo* enim pro peccato universi populi Israël oblati sunt agnus matutinus & vespertinus singulis diebus, quod sacrificium jùge five continuum vocatur, *Exod. XXIX. 38. Num. XXVIII. 3. 10.* nec ullo die, etiamsi dies festus esset, quo aliæ victimæ essent immolandæ, intermittebatur. His agnis

Conveni-
entia rela-
tiva tam
cum agno
Typicis sa-
crificiali-
bus,

ut sup
ay enge
dada

agnis binis singulis diebus immolandis, bini alii addendi erant agni, iidemque pro holocaustis cædendi, & quidem in sacrificio hebdomadario, *Num. XXVIII. 9. 10.* in sacrificio menstruo offerebantur septem agni anniculi immaculati *Num. XXVIII. 11. - 15.* in festo clangoris tubarum pariter septem *Num. XXIX. 2. &c.* in festo tabernaculorum quatuordecim *Num. XXIX. 13. &c.* & octavo ejusdem festi die septem, *vers. 35. 36.* Deinde etiam pro peccatis singulorum Israëlitarum agni fuerunt immolati, & quidem præprimis in sacrificiis purgationis variarum personarum, v. g. puerperæ purgantis sese *Lev. XII. 6. 7. 8.* leprosi *Cap. XIV. 10. 21. 23.* Nazaræi ex improvise sese contaminantis, *Num. VI. 12. 14.* Jam autem uti omnia sacrificia ceremonialia V. T. gerebant typum CHRISTI, quem præfigurabant, nec tantum erant commonefactiones de futuro sacrificio Mediatoris, sed etiam figuræ & umbratiles descriptiones ejusdem personæ, officii & beneficiorum; Ita agni modò enumerati ceremoniales in sacrificiis DEO oblati fuerunt typi Salvatoris JESU CHRISTI, & ex typicâ hâc præfiguratione sustinet JESUS nomen agni, ita ut vocetur agnus κατ' ἐξοχήν, utpote qui tot myriades agnorum Leviticorum unice superat.

§. VIII.

quàm
agno pas-
chalis.

Agnis his adumbrantibus & typicis ante omnia annumerandus est agnus paschalis, quem fideles V. T. in solemni illo annuo festo paschali ejusque primo die mactabant comedebantque. Hoc namque DEI institutio requirebat, ut agnum, vel etiam loco agni hædum usurpare ad hoc sacramentum deberent. *Exod.*

XII. 5.

XII. 5. Deut. XIV. 4. Uſu tamen frequentiffimum fuit, & pene ſolum obtinuit, ut agnus adhiberetur, ad antitypum luculentius adumbrandum, ſiquidem in N. T. nunquam hædi, ſed agni tantum mentio fit. Agnus hic paſchalis ideò diſtinguitur ab aliis agnis typicis, quia non, ut cæteri, immolabatur, ſed tantum à Patribus familias domi mactabatur: hinc non ad ſacrificia alia pertinere, ſed Sacramentum eſſe rectius cenſetur. Etſi namque actus ſacrificiales concurrerint ad epulum paſchale, e. g. ſeparatio, mactatio, aſſatio, tamen actus minifteriales ſaltem fuere, & præparando huic Sacramento inſervierunt. Ad hæc multi, & quidem eſſentiales actus ſacrificiales in paſchali defuerunt, nimirum, quod nihil de paſchate ſuper altare oblatum fuerit, ne inteſtina quidem, aut adeps, cum tamen conſtet, quod de omnibus ſacrificiis aliquid accendi ſuper altare debuerit. Licet itaque ſacrificiis aliquid analogi quidem habuerit, ſacrificium tamen ſtriſtiſſimè dictum non fuit. Hoc tamen non obſtat, quo minus typus CHRISTI eſſe poſſit, adumbrans illum ceu agnum noſtrum paſchalem verum & proprium, ſuâ carne & ſanguine præfigurans carnem & ſanguinem agni antitypici, qui pariter pro nobis erat mactandus. Hinc expreſſè etiam vocatur paſcha noſtrum pro nobis immolatum *1. Cor. V. 7.* Poſſet etiam collatio typi huius cum antitypo facili negotio inſtitui, ita ut tam conditiones agni, qui debebat eſſe integer, maſculus, anniculus, quam quoque actiones circa hoc paſchale epulum, applicarentur ad CHRISTUM, quæ communiter ad quinarium numerum

C

referun-

referuntur, & sunt segregatio, mactatio, sanguinis asperſio ad poſtes, aſſatio, comeſtio; verum hæc omnia ubivis obvia ſunt, unde remitteremus in his B. L. ad *Qwenſledium Antiquit. Bibl. lib. i. cap. 3. num. V. p. 277. ſeqq.* Hoc ſaltem notamus, cruentam mactationem fuiſſe primariam actionem, reſpectu cujus typus fuit CHRISTI, ejus ſcilicet victimæ à CHRISTO DEO Patri in cruce oblata: in agno namque hoc occiſo figuratus eſt CHRISTUS occiſus, & in ſanguine agni ſanguis CHRISTI effuſus.

§. IX.

*Collationis
ratio.*

Patet itaque, appellationem hanc ſuam trahere originem ab agnorum typicorum V. T. ordinariâ & extraordinariâ oblatione atque mactatione, qui omnes & ſinguli evidentem figuram CHRISTI geſſerunt, illumque ut agnum præfigurârunt. Denominatio conſtat, & collatio typi cum antitypo patet; quæ verò ſit collationis ratio, quippe quæ anima typi eſt, nondum ſatis liquet. A variis variè figura horum agnorum in CHRISTUM reflectitur, & modò hoc modò illud figurâſſe docetur, quæ nobis quidem non diſplicent, jam verò magis placet, uni inharere rationi, illamque in ſatiſfactione pro peccatis quærere: indeque dicimus, quod, cum CHRISTUS agnus dicitur, non tam ejus innocentia, patientia, manſuetudo &c. denotetur, ſed quod potius ad præſtitam in cruce immolationem, acerbiffimam paſſionem, & ſatiſfactionem ipſius reſpectus habeatur, quæ in agnis oblatiſ & mactatiſ adumbrata, & typicè collata eſt, ita ut per ipſum aliquando fieri deberet. Ita facile conſtare

constare poterit ratio, quare CHRISTUS dicatur agnus antitypicus, scilicet ideò, quia, cum agni ceremoniales typicè peccata expiarunt, ejusque satisfactionem adumbrarunt, is verè, propriè, unicè & plenariè peccata totius mundi sustulit, & veram satisfactionem in sui mactatione præstitit. Benè Theophylactus in cap. 1. Johan. p. 575. Dicitur agnus DEI, eò, quod DEUS Pater propter charitatem suam erga nos, illum tradiderit mactandum pro nobis. Sed hæc uberius deducuntur in Sect. III.

§. X.

Subjecto huic conveniens adjicitur prædicatum, *Prædicatum* quando de CHRISTO ceu agno antitypico secundum proprietatem agni dicitur, quod sit occisus, quæ vox nobis ulterius in analysi progredientibus sese jam offert. In fonte habetur vox σφάλλω five σφάττω, jugulo, mactō, occido, quæ passionem & mortem JESU CHRISTI cruentam emphaticè nobis describit, & in hac significatione quatuor vicibus in Apocalypsi de CHRISTO usurpatur. Eâ autem emphasi gaudet hæc vocula, in nativo suo usu, ut mortem CHRISTI considerare nos jubeat (1) ut veram, non phantasticam, aut simulatam, sed talem, quâ anima à corpore separatur, ita ut non amplius sit vivens. Quam verè enim agni, quando mactantur, moriuntur, & vivere desinunt, imò quàm verè agni typici mactati vitam planè omnem amiserunt, tam verè quoque agnus hic mortuus est, cui mors in ipsâ mactatione, & per ipsam contigit, ita ut vinculum animæ & corporis naturale verè fuerit solutum, nec CHRISTUS ratione humanæ naturæ vivus, vitâ naturali, in illo statu mansit.

manſit. Ut adeo credere poſſimus in JESUM CHRI-
 STUM Filium DEI pro nobis crucifixum & mortuum.
 Nec veritatem mortis CHRISTI deſtruit locus *Apoc.*
V. 6. ubi vocatur *agnus tanquam occiſus*. Tantum enim
 abeſt, ut particula *ως* indicet, CHRISTUM non verè fu-
 iſſe occiſum, ut potius certitudinem veritatemq; mortis
 ſtabiliat ac demonſtret, cum non ſemper ſimilitudi-
 nem rei, ſed interdum etiam certitudinem ſignificet,
 ut *Job. I. 14. 1. Cor. III. 18. 2. Cor. V. 20.* Vid. *Waltherus Harm.*
violentiā, in h. l. p. m. 1384. D. Hoë Comm. in Apoc. V. p. 166. (2) *U-*
violentiā. Non enim agnus hic Meſſias forſan ex
 defectu virium naturalium, vel etiam ex morbo quo-
 dam, aut ob imminutum calidum nativum ſive hu-
 midum radicale, vel ſenio abſumptus eſt; ſed ut tener
 agnellus in ætate adhuc floridā, optimāq; valetudine
 violento quodam modo maſtatus. *Σφάγις* eſt alteri
 inferre mortem & excludit omne principium mori-
 endi internum à naturā proveniens, involvitque in
 maſtato paſſionem mortis ab extra ſibi illatā. Hæc
 morte peribant omnia animalia in ſacrificiis olim
 maſtata & oblata, quod etiam requirebatur, ſi victi-
 mæ eſſe deberent. Neque etiam in N. T. aliter hanc
 vocem uſurpatam legimus, quā de morte, quæ fit
 per manus violentas. Conf. *Luc. XIX. 27.* Congruè itaq;
 in CHRISTUM quadrat, nobiſque violentiam circa
 mortem CHRISTI, ceu veræ victimæ dilucide pro-
 ponit, atq; ſimul comprobat. Ob naturæ enim ſan-
 ctitatem, & perſonalem unionem exceptus erat à lege
 moriendi, corpus ejus erat immortale, i. e. poterat
 non-mori. Hinc CHRISTUS, quia mori neceſſariò
 debuit,

debut, violentam mortem experiri, atque ita mactari debuit, quod factum per manus Herodis, Pilati, Judæ, totiusque scelerati populi in necem CHRISTI quasi conjurati socias. Et si etiam hominum manus à CHRISTO abstinuissent, DEUS ipse eum mactasset, ut modo morte moreretur violentâ, id quod *MAGNIFICUS DN. PRO-CANCELLARIUS, rationibus TANTO THEOLOGO dignis demonstravit in disp. utrum ipse DEUS necem Redemptori intulisset, si abstinuissent homines?* Hæc autem mortis violentia extrinseca omne beneplacitum & spontaneitatem moriendi in CHRISTO non negat, neque coactè mortuum illum fuisse involvit: Sed adeò hæc duo simul locum in CHRISTO habent, ut unum alterum non tollat. Si enim mors CHRISTI nobis debet esse salutifera & satisfactoria, necessario debuit esse spontanea, & à liberâ ejus voluntate profecta, uti etiam revera fuit, vi ipsius Salvatoris testimonii, dicentis: *Ego pono animam meam, ut rursus accipiam eam. Nemo tollit eam à me, sed ego pono à meipso. Job. X. 17. 18.* Nemo hominum nudorum quidem legitimè sibi mortem accersere atque ita eam velle potest; solus tamen CHRISTUS, ut Dominus vitæ suæ, id facere potuit, & fecit, ut in ejus mortem & divina ipsius voluntas, & humana in voluntate divinâ acquiescens consentirent. Nec obstat fuga mortis in CHRISTO, & voluntatem liberam negat, aut voluntatis harmoniam dissolvit. Timuit quidem CHRISTUS, & aversatus est humanâ voluntate mortem naturæ humanæ contrariam, ut homo, qui ad vitam creatus est, & naturâ semper sui conservationem appetit, ita tamen,

ut voluntati divinæ minimè reluctaretur, sed patienter sese ei subjiceret. *Fuit hæc consternatio & metus CHRISTI pœna nostrorum peccatorum eorumque expiatio, quam idò sensit, & ad tempus in se suscepit, ne nos eandem experiremur aternùm, inquit D. Walther in Harm ad loc. Job. XII. 27. p. 981. Conf. Hutterus in F. C. art. VIII. cap. 2. qv. 1. Cum hæc spontaneitate optimè stare potest violentia mortis CHRISTI. Vult mori, vult modum mortis, vult etiam violentiam mortis dum malitiam Judæorum quâ omnes causas violentiæ mortis procurarunt, permittit, nec manibus eorum sese subduxit, nec, cum diutius vivere posset, vitam sibi prorogavit; Sed CHRISTUS, qui spontè moritur, etiam in*

eruentiâ. summâ violentiâ moritur. (3) *Ut cruentam.* Uti mactatio semper conjuncta est cum sanguinis effusione, quod in victimis V. T. abundè conspicitur, quæ omnes mactabantur, sed ita ut sanguis copiose flueret, undè etiam vocantur cruentæ. Ita etiam Redemptor noster ejusmodi mactatione mori voluit, quæ sanguinem suum ex sanctissimo corpore eliceret, & quidem tam largè, ut necessariò mors subsequi deberet. Quia itaque vi decreti divini *citra sanguinis effusionem nulla sit remissio Ebr. IX. 22.* ideo quoque CHRISTUS per mactationem perpeffus est mortem cruentam, id quod crucifixio & copiosissima sanguinis effusio abundè testantur. (4) *Ut expiatoriam & salutarē.* Respicit namq; hæc vox mactationem agnorum typicorum, nec non aliarum victimarum, quæ pro homine offerente mortem promerito moriebantur. Pro ratione horum typorum CHRISTUS quoque macta-

maclatus est ut agnus, non quidem ut tantum destrueretur, & è medio tolleretur, quod quidem Judæorum finis erat in occisione CHRISTI; sed simul ad expianda peccata totius generis humani, quæ ipsi imponebantur. Hæc itaque hæc maclatione præstita mors surrogatitia illa satisfactio est, sine quâ nulla peccata abolerentur. Sed copiosius de his *in Sect. III.*

§. XI.

Restat adhuc in analysi illa notatu dignissima phras^{ἀπὸ κα-}is: ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, quâ determinatio fit, quando ^{καταβολῆς} occisio agni illius facta sit. ^{κόσμου} καταβολῆ descendit à κα- ^{quid no-}ταβολῆ de jacio, quæ vox in mediâ formâ significat jacio, & communiter usurpatur de fundamentis, quæ jaciuntur, unde & illi, qui fundamenta ædium jaciunt, καταβεβλημένοι dicuntur. Jaciuntur verò fundamenta in infimo loco, quod indicat κατὰ in καταβαλλω pro κάτω deorsum. Hinc καταβολῆ propriè dicitur, cum quid deorsum jacitur, vel cum res aliquando sumit exordium, aut exprimitur per jactum fundamentum ut: 1. Petr. I. 20. Vid. Leigh. Crit. sacr. p. 316. Cum itaque h. l. cum mundo componitur, ejusdem fundamenti initium denotat. Decies hæc formula legitur in N. T. ter constructa cum præpositione ἐκ, Epb. I. 4. Job. XVII. 24. 1. Petr. I. 20. & semper æternitatem circumscribit; septies verò cum præpositione ἀπὸ, ut h. l. Ita autem non uno modo in S. litteris sumitur, sed notat durationem vel ab omni antiquitate & memoria hominum, ut Matth. XIII. 35. Luc. XI. 50. vel ab æterno Matib. XXV. 24. Apoc. XVII. 8. vel ab initio temporis Ebr. IV. 3. vel à primo hominum lapsu Ebr. IX.

Ebr. 1X. 26. Quinam significatus h. l. obtineat, facile perspicitur. Circumscribitur namque his particulis non principium aliquod *ἰναρχον*, sed *ἀναρχον*, temporis principio carens, id quod est æternitatis descriptio. Sunt, qui distingvere volunt inter formulam hanc: *πρὸ καταβολῆς κόσμου*, quæ legitur *1. Petr. 1. 20.* & *ἀπὸ καταβολῆς κόσμου*: illâ denotari putant nudam & meram æternitatem; hâc vero durationem finitam à mundi origine incipientem. Verùm omni usu & fundamento destituta est hæc distinctio, & destruitur inductione locorum, ubi *ἀπὸ καταβολῆς κόσμου* non aliter salvâ manente sensus textualis veritate & fidei analogiâ sumitur, aut sumi potest, quàm pro duratione infinitâ, sive æternitate, ut sensus hujus phraseos idem sit cum aliis locutionibus, quando dicitur: *πρὸ τῆς τὸν κόσμον εἶναι Job. XVII. 5. πρὸ χρόνων αἰώνων 2. Tim. I. 9. ἀπ' ἀρχῆς 2. Thess. II. 13.* Simili ratione in nostro loco ipsa æternitas infertur, & describitur mactatio ab origine mundi ut talis, quæ ab omni æternitate jam facta est, & efficax fuit, & in omnem æternitatem sese porrigit. Pro hâc hujus phraseos explicatione militat non tantum collatio locorum, in quibus necessariò de æternitate explicanda est, sed etiam ipsa materiæ necessitas, & fidei analogia. Agitur namque in hoc effato de satisfactione CHRISTI vicariâ ejusque efficacîâ. A quocunque autem tempore efficax fuit, ab illo quoque tempore CHRISTUS ad satisfactionem potest dici occisus. Jam verò ab æterno efficax fuit: DEUS enim qui ab æterno gratiam in Filio exhibendam lapsuris decrevit, sponsonem à Filio

Filio
lytru
ac
erat.
occi
esset
ad ex
in te
jam

S
leos
argun
hauri
quom
dici o
morte
etiam
illet,
actual
multip
ocutio

Filio ab æterno factam illico ratam habuit, æternum lytrum agnovit, & efficacem esse voluit, non aliter, ac si jam completa fuisset, quia certo implenda erat. Ergo ab æterno etiam CHRISTUS potest dici occisus, quia ab æterno à DEO fuit constitutus, ut esset agnus, ut occideretur ut agnus, ut occideretur ad expiationem hominum. CHRISTUS itaque quem in tempore homines occiderunt, à DEO ab æterno jam occisus est.

SECTIO II.

DE

MODO OCCISIONIS AB ORIGINE MUNDI.

§. I.

Scitis quidem, quod analyfin & sensum verborum *Modi*
textus concernit, pro instituto nostro hæcenus di- *occisionis.*
ximus; quoniam autem ultima præsertim analy-
leos verba altioris indaginis, & subtilioris paululum
argumenti sunt, quam ut mutilatâ meditatione ex-
hauriri possint, necesse est ut inmodum ac rationem,
quomodo agnus hic *ab origine mundi* commodè possit
dici occisus, inquiramus. Ita namque S. Scriptura
mortem CHRISTI nobis proponit, & fides nostra
etiam credit, ut semel tantum facta sit, cui adversum
esset, dicere, CHRISTUM ab origine mundi morti,
actuali scilicet, fuisse subiectum, aut mortem velle
multiplicare. Neque etiam in his hæc Spiritus S.
locutio Scripturæ contradicit, aut fidei aliam atque
aliam

aliam mortem CHRISTI diversis momentis præstima-
 tam proponit, sed unica eaq; propria est occisio, quæ
 CHRISTUS DEO satisfecit, illa scilicet quam in tempo-
 ris plenitudine actu sustinuit. Conf. *Ebr. IX. 25. 26. Rom. VI. 10. 11.* Cum autem hæc non tantum ab ipso actu-
 alis perpeffionis tempore, sed ab æterno etiam nec
 non in ipso statim temporis & lapsus initio efficax
 fuerit, & variis promissionibus hominibus revelata,
 certisque typis ita præfigurata sit, ut CHRISTUS
 etiam tum dicatur in Scriptura S. occisus, modus hujus
 mactationis variat. Aliâ ratione consideratur in æ-
 terno decreto divino, aliâ in promissionibus, aliâ in
 figuris & sacrificiis, aliâ respectu efficaciarum salutaris,
 quam verè credentes V. T. semper perceperunt: Ubiq;
 una illa à Judæis facta mactatio respicitur, nec diver-
 sitas est in ipsâ mactatione, sed in considerandi modo:
 Consideratur enim mox ut *decreta*, mox ut *promissa*,
 mox ut *typica*, mox ut *semper efficax & salutaris*. Verba
 itaque illa, *qui occisus est ab origine mundi*, idem sunt, ac
 si diceretur: Cujus occisionis veritas & vis variis
 modis ante impletionem destinati temporis declarata
 & exhibita est, ut non aliter habita sit apud DEUM,
 & homines, ac si jam ab origine mundi impleta fu-
 isset. Varios hos modos admittere quidem non vi-
 detur explicatio nostra horum verborum: *ἀπὸ κατα-
 βολῆς κόσμου*, utpote quæ æternitatem hic inferre de-
 bere diximus in Sect. I. adeoque tantum includere
 videtur mactationem quæ decretum æternum, & cæ-
 teros modos omnes excludere, qui in temporis ple-
 nitudine, & certis temporum intervallis concipiuntur.

Enim-

Enimverò locutio hæc omnes illos modos complectitur, quibus CHRISTUS anteactualem mortis perper-
 sionem occisus dici potest, hinc nec occisio per decre-
 tum æternum, nec per promissionem, præfigurati-
 onem & fructum sempiternum in temporis initio
 ejusque incremento facta vel excluditur, vel excludi
 potest. Æternitas ponitur ceu terminus à quo (ana-
 logicè sic dictus), qui continuationem facti per alios
 modos, in tempore licet peractos, non respuit.

§. II.

In enumeratione modorum, quibus agni hujus *quot &*
 ab origine mundi mactatio facta intelligitur, omnes *quinam ?*
 non conveniunt, alii eosdem contrahunt, alii magis
 multiplicant: quibusdam placet numerus quinarium,
 quibusdam denarius, aliis alius. Qui ad quinque modos
 omnia referunt, ita eosdem collocant, quod facta sit
 occisio respectu (1) participationis; quando sancti inno-
 center læduntur, in illis CHRISTUS occisus dicitur.
 (2) decreti divini. (3) typorum V. T. (4) perspicuarum præ-
 dictionum Psalm. XXII. Es. LIII. (5) efficacia & virtutis in
 V. & N. T. Vid. D. Hoë in Comm. ad Apoc. cap. XIII. §. lib. I.
 p. 45 4. Waltherus Harm. ad b. l. p. 1391. Bimbis retinet qui-
 dem hunc numerum, mutatis tamen nonnihil modis,
 dum primo loco ponit (1) divinum decretum, (2) desiderium.
 (3) efficaciam. (4) predicationes. (5) typos. Conf. ejus Mellific.
 Theol. P. I. Loc. 3. cap. 2. p. m. 152. Qui rem exactius divi-
 dere volunt, decem modos numerant, quos omnes
 recenset D. Abrab. Battus in disp. ad b. l. de agno ab origine
 mundi mactato membr. 4. tb. 14. p. 29. Nos, quia magis
 succinctam brevitate diligimus, & res ipsa com-
 D 2 modè

modè quoq; patitur, ad numerum *quaternarium* omnes modos reducimus, non tantum propriâ sed & aliorum Doctorum autoritate persuasi, quos hoc passu sequimur. Docebimus itaq; cum illis, agnum hunc ab origine mundi fuisse occisum ratione (1) *decreti æterni*, (2) *promissionum*, (3) *typorum*, (4) *fructus & efficacie*. Vid. *Zwenstedius Syst. P. IV. p. 62. §. 6. pag. 280. b. Prücknerus in Vind. ad h. l. Kromayer in Apoc. ad h. l. Magnific. Dn. D. Schelgwigius in diss. supra p. 7. cit. p. 14.*

§. III.

1. *Maſſa-
tio per de-
cretum.
Decretum
Dei quid?*

Inter illos jam recensitos modos, quorum singuli singularem considerationem merentur, primus est *mactatio in decreto divino æterno*. Decretum DEI nihil aliud est, quam ejusmodi actus divinæ voluntatis, quo DEUS aliquid certi de certo objecto secum constituit. Hoc vocatur in DEO decretum, quæ vox ipsi tribuitur *Es. XIV. 24. 27.* ubi legitur *¶¶* quod notat firmiter aliquid determinare, decernere, & constituere. Aliàs quoque dicitur consilium, propositum DEI, dispositio & ordinatio divina; germanicè: *Ein Rathschluß/ ein gewisser Schluß*. Cautè autem hæ voces ponderandæ, & de DEO usurpandæ sunt, ne, quando ipsi tribuuntur, ejusmodi imperfectiones, quæ in creaturis aliàs deprehenduntur, etiam perfectissimo Numini divino simul inferantur. In hominibus multæ dantur actiones, ad decretum aliquod constituendum concurrentes, quæ inter se realiter differunt, uti etiam decretum ab essentiâ humanâ differt. In DEO autem decretum ratione voluntatis decernentis, & actûs decernendi idem est cum DEO: quia enim

enim
cerne
ratio
hum
ubi a
in se
DEI
omn
system

alia
nob
nis
lata,
quæ
pore
stata
tatis
five
cond
crea
do d
per
decre
possi
dam
inver
imple

enim DEUS actus purissimus est, utiq; & ipse actus decernens ipse DEUS esse colligitur, nec tantæ deliberationi & mutationi obnoxius est, uti cogitationes humanæ, unum ex alio colligentes, decernentes, & ubi aberrant, sese corrigentes: Sed decretum DEI in se, & in relatione ad DEUM est ipsa sapientissima DEI voluntas una & immutabilis, quâ uno intuitu omnia ab æterno vidit, voluit, decrevit. De his in *Systematibus in artic. de DEO ejusq; attributis ex professo agitur.*

§. IV.

Solent hæc decreta DEI variè distingvi, ita ut *Decretorum distinctio.* alia sint *voluntatis abscondita*, *Es. XLV. 14.* de quibus nobis per revelationem, extra quam de decretis divinis nobis judicare non licet, nihil constat: alia *revelata*, quorsum præter alia referuntur etiam omnia illa, quæ salutis nostræ ordinem concernunt, & in tempore executioni data, nec non in verbo DEI manifestata sunt. Deinde etiam quædam docentur esse *voluntatis absolute*, quando DEUS absolutè sine ullâ causâ, sive sine intuitu ullius causæ extra DEUM, & absq; conditione aliquid constituit. Sic v. g. decretum creationis est simpliciter absolutæ voluntatis, quando decrevit DEUS absolutè, ex sese, propter sese, & per sese mundum creare, ita ut nulla externa causâ hoc decretum anteverterit, sed simpliciter de eo dicere possimus, quod, & quia DEUS voluit, fecit: quædam *hypothetica*, quando in decretis certæ conditiones inveniuntur, quibus positæ vel implentur, vel non implentur.

§. V.

*Decretum
de occisio-
ne Filii æ-
terni.*

Hæc decretorum natura, & distinctio eum in finem explicatur, & adducitur, quo eò clarius constare possit natura æterni decreti de occisione Filii, nec non ad quam decretorum speciem hoc referendum sit. Cum etenim, quid decretum DEI sit, jam teneamus, facile judicare nobis licet, DEUM ejusmodi etiam decretum ab æterno secum constituisse, se velle Filium mittere in mundum, ut mactaretur. DEUS enim infinitus est quoad essentiam, ergò & omnia ea, quæ in tempore egit, ab æterno agere decrevit, adeoque quod redemptionem hominum concernit, non tum demum, cum homo laberetur, decretum hoc fecit, se velle miserabilis generis humani lapsi misereri, & morte Filii sui unigeniti illud restituere; Sed in DEO omniscio & æterno non solum fuit decretum de producendo homine integro, justo ac recto, sed & decretum de homine post lapsum reparando, ac redimendo per Mediatorem cœlitus ad id delegatum. Non tantum ab æterno DEUS vidit hominem certo tempore creandum, non tantum vidit ejus lapsum creationem mox secuturum; sed simul quoque vidit illius liberandi & salvandi rationem, unde secundum hanc præscientiam, quâ omnia uno intuitu comprehendit in uno præsentissimo vultu, decreta quoque constituit hoc ordine, (licet enim non temporis, benè tamen ordinis ratio in decretis DEI locum haberi potest,) ut primum fuerit de homine creando; decretum enim circa subiecti existentiam debet præcedere decretis circa subiecti accidentia. Hüfemmannus in Patrologia pag. 1143.

*Ordo decretorum
DEI.*

Alterum

Alterum de homine in integritate conservando, quare etiam lex de non comedendo de arbore scientiæ boni & mali insuper addita est. Cum autem hominem nihilo-minus spretâ lege creatorem suum esu vetito offensus prævideret DEUS, tertium cœpit decretum de homine lapsuro puniendo, ut morte ipsi moriendum esset. Quid porro? DEUS læsus per absolutam potentiam facinus hoc remittere nequibat; alias enim seipsum abnegasset, abnegasset suam veracitatem, sanctitatem & justitiam. Neque etiam consilium de creando homine immutare poterat, ita ut illum non produceret, sic enim decreta DEI mutabilitati obnoxia reddita fuissent, sed debuit universum genus humanum creare. Hoc autem adeo deperditum erat futurum, ut in æternum debuisset perire. Succedit itaque ad intercessionem Filii quartum decretum de restituendo genere humano, & satisfactione vicariâ admittendâ, ita ut consentiente totâ Trinitate definitum fuerit, semen mulieris conterere debere caput serpentis. Hunc decretorum divinorum ordinem servat, & nobis sup-peditat D. J. A. Osiand. in Coll. Theol. System. P. IV. Loc. II. tb. 1. p. 3. dicens: *Decretum mittendi Redemptorem humano generi in signo rationis divins præcessit decretum prædestinationis & successit decreto permittendi lapsum Protoplastorum, eumque puniendi.* Conf. Rabpoltus in Oper. Theol. p. 461. &c. Absit tamen, ut in DEO decreta ita multiplicemus, acsi unus actus decerneret creationem, alter actus redemptionem, & sic porro, sed unus & simplex actus est, hæc omnia decernens. In DEO non sunt multa decreta, sed unus actus circa diversa decernibilia occupatus, inquit D. Dann-bawer

*haver in Hodoſoph. p. 204. Et pag. 230. hæc verba habet: Ordo decretorum non eſt realis, ſed rationis noſtra ratiocinata, qvæ actum ſimpliciſſimum in varia inſtantia, momenta ac horum conceptus diſtingvit, unum ut amplius, alterum ut anguſtius ratione objectorum, concipit. Illud autem, qvòd in ordine noſtro ultimum tenet locum, id ipſum eſt, qvòd vocamus decretum æternum de maſtatione agni JE-
SU CHRISTI. Non obiter, vel leviter, vel ſubito impetu in cogitationem redemptionis Filii DEI devenit, ſed in arcana conſilio Trinitatis decretum hoc fuit ante tempora ſecularia, ſunt iterum verba D. Danhaweri in l. c. p. 486.*

S. VI.

Prob. ex

1. Petr. 1.

19. 20.

Ne autem fruſtra, & ſine fundamento dixiſſe hoc videar, afferam aliquot loca Scripturæ, in quibus Spiritus S. myſterium hoc tam perſpicuè nobis aperit, ut pro dogmatis hujus ſede palmaria conſtanter haberi qveant. Inter illa primo loco attendenda verba Petri, qvi 1. Ep. Cap. I. 19. 20. æternum maſtationis hujus agni decretum ita definit, dicens Auditoribus ſuis: *Vos redempti eſtis pretioſo ſanguine agni immaculati & incontaminati CHRISTI, præcogniti quidem ante conſtitutionem mundi; maniſeſtati autem in novisſimis temporibus propter vos. Abutuntur quidem Papiſtæ & Calviniani hoc loco in artic. de Electione, ex qvo probare nituntur, CHRISTUM pariter, ut homines, eſſe objectum electionis, ſed eo ipſo declarant, ſeſe præve hunc locum intelligere. Non enim nuda vox προγνωσµένα per ſe ſenſum conſtituere valet, nec præciſè conſideranda, ſed in contextu. Adeò autem v. 18. 19. 20. inter ſe cohærent, ut unice de ſalutari per JESUM CHRISTUM facta redem-*

redemptione per singula verba agant, nec sine apertâ violentiâ unam vocem aliundè trahere sinant. Tres præscientiæ significationes collegit ex Scripturâ S. D. Salomon Gesnerus *disp. XV. in Lib. Conc. cap. 2. qvæst. 1.* docetque, sumi eam (1) *generalissimè, quando sese ad omnes creaturas extendit tam bonas, quàm malas.* (2) *strictius, quæ tantum ad fideles & electos DEI filios pertinet.* Rom. VIII. 29. (3) *angustissimè, quæ solum CHRISTUM & opus Redemptionis complectitur, uti h. l. & in aliis jamjam allegandis.* Nullibi igitur invenitur eo sensu adhibitum, ut electionem CHRISTI inferat, quid ergò h. l. eandem significare posset, præsertim cum sensus textûs non tantum malè corrumpetur, sed medio etiam contextui alia planè materia immisceretur: priorâ & ultima namq; verba totius hujus periodi describunt opus Redemptionis, quæ ergò hæc verba in medio posita, & cum aliis descriptionis & explicationis gratiâ connexa, de electione CHRISTI agere possent? Quod unica materia de opere redemptionis per omnia verba militet, his terminis apertè demonstratur: Quicumq; nos redemit pretioso sanguine, redemit nos ut agnus, quicumq; nos redemit ut agnus, ab æterno ut agnus præcognitus est: quicumq; ut agnus præcognitus est, ut agnus etiam in tempore manifestatus est: manifestatio enim respectum habet ad præcognitionem, & ita CHRISTUM dicit revelatum, uti præcognitus est; jam verò non manifestatus est ut electus, sed ut Redemptor. Ergò ut Redemptor etiam præcognitus est. Si quis ipsum electum Redemptorem vocare vellet, spontè admitteremus cum D. Scherzero in *Syst. Loc. XVIII.*

§. 4. p. 479. Electionis autem nostræ ad salutem æternam eum constituere objectum, planè rejicitur, quia CHRISTUS ut eligens ab electis distinguitur: Si ergo eligens & electus esset, seipsum elegisset. Proinde malè ab hæreticis, benè autem ac convenienter à nobis hic locus adducitur, nec προϋποθέσει involvit electionem ad salutem, sed propriè est antedecerno, prædecerno, antea nosco, vi cujus significatus notat hic intuitum meriti CHRISTI æternum, quando, ut Waltheri verbis utar ex Harm. Bibl. p. 1294. DEUS ab æterno non tantum vidit, ipsum fore agni instar mactandum, sed etiam hoc decretum fecit, quod per hanc ejus mactationem opus redemptionis generis humani sit peragendum.

§. VII.

Act. II. 23. Alter locus habetur Act. II. 23. dicente Petro Judæis: Hunc, JESUM scil. Nazarenum, definito consilio & præscientiâ DEI traditum per manus iniquorum accipientes & affligentes interemisistis. Huic statim subjungimus verba parallela ex Cap. IV. 27. ubi Apostoli inquirunt: Convenerunt adversus JESUM Herodes & Pontius Pilatus cum gentibus & populis Israël, facere, quæ manus tua & consilium decreverunt fieri. In his locis non tantum manifesta æterni decreti de occidendo CHRISTO mentio fit, sed & simul conatum actionumq; Judæorum impiarum ratio habetur, decretoq; æterno subjiciuntur. Quod namq; ipsum decretum æternum attinet, satis id stabilitur vocibus definiti consilii, præscientiæ, decreti, quæ omnia sub æternitate cadunt, æternitatē requirunt, æternitatem in volunt. Neq; enim consilium DEI, quod definit, neq; præscientia, neq; decretum temporis differen-

tiam

tiam innuunt, ac si apud DEUM daretur prius & posterius, ita ut quicquam esset præteritum, cujus recordaretur, quicquam futurum, quod præcognosceret, de quo talia consilia caperet aut decerneret, de quibus ineundis antea nunquam cogitasset: sed hæc vocabula notant æternitatem *ἀχρονος*, inque illâ DEUM de salute nostrâ per mactationem CHRISTI acqui-
rendâ consilium cœpisse docent. Æterni autem hujus decreti objectum non tantum constituitur nuda mactatio, sed considerata simul ut executioni data per manus Judæorum, dum Judæi JESUM consilio & præscientiâ DEI traditum accepisse, eaqve, quæ manus & consilium DEI fieri decreverunt, facere dicuntur. Nonne autem hæc Judæos à nefando hoc scelere absolvere, & causam mortis DEO ejusq; prædefinitioni adscribere videntur? Nonne hoc fuerit decretum crucifixionem in Judæis causaliter produciens, & prædeterminationem voluntatis eorum innuens? Nonne hæc indicant absolutam DEI voluntatem, quasi voluisset, ut Judæi sceleratissimi Filium DEI interimerent? Nonne necessitatem quandam inferunt, quâ ad crucifigendum CHRISTUM divinitus fuerunt impulsî? Verum enim verò blasphema ejusmodi hîc quidem exsugunt in DEUM sanctum blasphemi, sed reverâ hæc ita in locis adductis proponuntur, ut sanctitatem sanctissimi DEI non evertant. Consilium DEI definitum, decretum, & præscientia h. l. nihil aliud notant, quàm dispositionem DEI, quâ ab æterno prævidit omnia Judæorum consilia & actiones, illaq; permittendo ita moderatus est, ut inde generis humani salus eliceretur.

Doctores nostri, quando in hæc loca incidunt, discrimen faciunt inter *consilium* & *præscientiam*, ita ut hæc respiciat factum Judæorum, illud verò salutarem passionis finem. *Præscientia* est, quæ ab æterno DEUS vidit Judæorum adversus CHRISTUM rabiem & furorem; *consilium* autem bonum illum finem denotat, propter quem DEUS factum hoc atrocissimum permisit, scilicet redemptionem generis humani. Hinc quoque in posteriori loco non dicitur, DEUM decrevisse, ut Herodes, aliique hæc facerent, sed dicitur, illos convenisse in unum, ad faciendum id, quod manus & consilium DEI decreverunt fieri, quæ phrasis finem illum designat, ob quem DEUS permisit, ut fieret id, quod Herodes, Pontius Pilatus & Judæi aliàs sponte sua proprio & inextingibili odio furiosè fuissent perpetraturi.

Judæorum actio non fuit necessaria, & inevitabilis. Sed inquires forsan: Si passio & mors CHRISTI fuerunt necessaria, & destinata in æterno SS. Trinitatis consilio, necessario quoque conatus Judæorum requiritur, & ad crucifigendum CHRISTUM debuerunt impelli, cum alias CHRISTUS nec mortuus fuisset, nec commodè potuisset. Cruentam autem mortem, qualis à justitiâ divina exigebatur, nullo modo perpeffus esset, nisi violento modo abs hominibus illi infensis. Observetur autem, quod hoc ultimum concernit, DEUM vicariæ huic operæ neutiquam fuisse adstrictum, sed mille aliàs modis viam invenire valuisse, quæ Jehovah Messiam conterere potuisset, uti jam in horto oliveti sine Judæorum adminiculo passus est, & si homines planè abstinuissent, DEUS ipse Filium suum interfecisset, id quod nos solidissimis rationibus circa hoc argumentum in peculiari dissertatione à MAGNIF.

DN.

DN. PRO - CANCELLARIO adductis commoti credimus. Interea autem quia DEUS ab æterno prævidit Judæorum malitiam, invidiam, odium, ac furorē, quibus impulsī JESUM hostiliter sint persecuturi, & crudelissimæ morti daturi, & nullo modo omīssuri præscīvit, præ cæteris hos homines decrevit admittere, eorundemqve operā in hoc negotio uti; ideo etiam permīsit talia facinora Judæis, *ut per ipsos fieret, non Quid aut QVOMODO sed QVOD voluntas antea fieri decreverat*, ut loquuntur Theologi. Qvis igitur hīc quoddam in Judæis necessitatis vestīgium videt? Neque à decreto, neque à præscientiā quādam necessitas dependere, & exoriri potuit, cum vi decreti DEUS voluit occisionem CHRISTI, vi præscientiæ & consilii prævidit tantum mala Judæorum molimina, illaqve fieri permīsit, & ad salutarem finem direxit, ut adeo minime vel voluerit, vel approbaverit, vel ullo modo procuraverit impium Judæorum facinus, sed tantum permiserit, & sapientissimā directione malum hoc in bonum converterit. Passionem & mortem Filii passivam DEUS voluit, Judæorum autem mactationem activam, seu malum culpæ non voluit, sed cum hæc omnia scīvit, etiam fieri permīsit, & scelus, quod ab æterno scīvit, duxerit ad optimum finem, quem ab æterno voluit. Apparet hīc, Judæorum factum fuisse merum contingens, quod fieri potuit, & non potuit, minime autem necessarium ob præscientiam divinam. Dicis cum Calvinianis: *Quodcumq; DEUS Præscīvit, illud necessario fit. Atq; Judæorum factum DEUS ita non in-præscīvit. Ergo.* Resp. Præscientia contingenter futuri inferre neces-

DEO non tollit contingentiam rerum; quāquam enim contingens futurum est, verè tamen futurum est, & sic etiam verè præsciri potest. Major itaque, si procedere debet, ita formanda erit: Quodcunque DEUS præscit, illud infallibiliter fit. Possunt enim etiam contingentia præscita fieri infallibiliter, sed tamen contingenter, ita ut infallibilitas competat præscientiæ, contingentia rebus. Magnum est inter præscita discrimen, ut multa fiant DEO agente, multa permittente, multa voluntate absolutâ, multa autem ordinatâ. Neutra habent necessitatem eventûs à prævisione, sed tantum infallibilitatem, cum DEI præscientia non possit falli. Conf. D. Rappolus in Oper. Theol. p. 1265. seqq. Instas porrò: Quæcunque DEUS permittit, illa decrevit permittere, siquæ vi decreti necessario fiunt. Atqui DEUS permittit Judæorum actiones impias. Ergo illas decrevit permittere &c. Maj. connexio fundata est in distinctione decreti efficientis & permissivi, apud Theologos frequent. Resp. Licet à Nostratibus lato sensu adhibeatur, stricto tamen & accurato permissio non est decretum, sed juxta decretum exigitur. Non omne, quod DEUS vult, decernit velle, & decretum voluntasque distinguitur ut attributum, & operatio ejus. Imò cum decretum phrasi Scripturarum denotet influxum DEI causalem, permissio malorum non potest dici decretum. Porrò licet permissio non sit otiosa, quæ variè occupatur circa peccata, tamen non debet dici decernens, ordinans, & ponens futurationem peccati, quæ sunt verba Marcii System. Lib. IV. §. 18. Conf. Scherz. System. Lot. VI. §. 9. p. 131. Omnis circa hanc materiam difficultas tollitur

Permissio
proprie
non est
decretum.

litur vocibus decreti, præscientiæ & consilii benè distinctis & intellectis. Ad decretum pertinet hoc: Filius DEI pro genere humano est occidendus. Præscientia & consilium Judæorum conatus prævidit, fieri permittit, & ad salutarem finem ordinavit. Vid. *Waltherus Harm. ad b. l. p. 1001. 1003. Qvæstusdus System. P. 1. Cap. 13. Sect. 1. th. 22. p. 534.*

S. VIII.

Quia S. 4. mentionem feci distinctionis inter decretum voluntatis absolutæ & hypotheticæ, paucis quoq; jam attingamus, ad quamnam speciem hoc de occasione agni referant Theologi. Secundum inanem Judæorum opinionem ipsis adhuc est hypotheticum, dum docent, DEUM sub conditione pietatis promississe Messiam, peccataqve eorum ob stare, quo minus reipsâ exhibeatur. Vid. *Helvici disp. in Tom. IV. disp. Giesl. XII. p. 278.* Nostrates etiam diversimodè in hac causâ loqvuntur, dum quidam dicunt esse absolutum, quidam hypotheticum. D. *Rappoltus* simpliciter ad absolutam voluntatem refert, dicens: Sic absqve ullâ conditione vult DEUS creare mundum, mittere Filium, conservare res universas, resuscitare mortuos. Vid. ejus *Op. Theol. p. 1255.* D. *Lyserus* in eandem sententiam inclinat, inqvies: Primum decretum de hominis salute, & Filii missione potest etiam absolutum dici, quod ex merâ DEI misericordiâ sine ullo externo movente constitutum sit. Addit tamen: nisi, quod habeat objectum præsens, hominem lapsum, quod in creatione erat non-ens. Vid. ejus *Syst. p. 314.* D. *Dannhauer.* in *Hodosoph.* modò absolutum, modò hypotheticum esse vult. Pro absoluto agnoscere videtur, dum inqvît:

EST

Est præterea voluntas DEI vel absolute pervincens omnia obstacula, ac, ut August. amat loqui, invicta ac omnipotentissima, talis est promissio Messie, resurrectio carnis: vel conditionata &c. Ad utrumque autem, sed diverso respectu refert p. 305. ejus verba in compendio hæc sunt: Sic hypotheseos fuit Filium DEI incarnari, si scil. homo laboretur, & postquam incarnationis decreta fuit, absoluti decreti fuit incarnationis executio.

§. IX.

Habes itaque primum mactationis hujus modum, quæ facta esse creditur in decreto divino. Si igitur certè jam persuasi sumus DEUM decrevisse ab æterno hanc mactationem, ejusque decreta esse immutabilia, infallibilia, & firmissimum nexum cum re decretâ ejusque executione habere, adeò ut necessario ita debeant evenire, quid impedit dicere, agnum hunc fuisse mactatum in decreto æterno? DEUS illam jam ab æterno respexit, dum intuitu hujus mactationis hominibus salutem decrevit, homines finaliter verâ fide huic mactationi adherentes elegit, & salvos facere constituit. Ita DEUS illam jam ab æterno efficacem fuisse agnovit, & pro jam impletâ habuit, quidni & nobis liceret dicere: *agnus occisus est in decreto æterno?*

§. X.

2. Mactatio facta est in promissionibus divinis, & quidem

Alter modus, quo agnus hic ab origine mundi occisus esse dicitur, est mactatio in promissionibus divinis. Postquam DEUS æternus jam decretum de agno hoc in tempore mactando ab æterno fecisset, inque illo decreto ipse jamjam Filium mactasset, promissionibus etiam in tempore mactare eundem voluit, ita ut hominibus

minibus in peccatum prolapsis, & in æternum perituris, vicariam agni æterni pro ipsorum salute mactationem verbis externis revelaverit, & ad apprehendendum exhibuerit. Aliunde hominibus hæc non potuerunt innotescere. Sicut enim non nisi infinita sapientia in æternitate consilium de salute lapsi generis humani invenire potuit; imò sicut non nisi infinita potentia illud exequi potest; ita quoque non nisi eadem sapientia æternum illud consilium, & summum mysterium orbi revelare potuit. Mysterium itaque hoc æternis temporibus tacitum ex bonitate suâ nostris quoque Protoplastis manifestavit DEUS, dum Adamo veste sanctissimâ se exutum sentienti, loca opaca quærenti, æternam pœnam sese promeritum esse eo ipso indicanti, indeque in summo conscientia angore constituto, gratiosissimam Evangelii promissionem de semine mulieris contrituro caput serpentis annunciat, gratiamque suam salutarem sufficienter eo ipso offert. Atque hæc omnium promissionum prima est, vocaturque *πρωτευαγγέλιον*, non tantum quoad ordinem revelationis, & scriptationis, sed & ratione relationis, quatenus subsequentes promissiones, quarum ingens copia in V. T. habetur, primam hanc respiciunt, ex ea descendunt, illam uberius explicant, & tam crebrò quoad materiam repetunt. Materia verò & argumentum hujus *πρωτευαγγελίæ* est nulla alia, quàm meritum Messia, mactatione agni hujus præstandum, id quod ex resolutione strictim adjectâ abundè patebit. Notetur modò (1) *inimicitiarum Autor*, qui est Jehovah Elohim loquens hic cum serpente, ut Judex. *Is enim judi-*

*tam in
Protevan-
gelio,*

cialiter has inimicitias constituit adversus Satanam, omnis mali Autorem. (2) *Inimicitia ipsa.* Hæ constitunt in dissensu ipso perpetuo, odio gravi, ac bello irreconciliabili, quo omnis amicitia ac pacis recuperandæ spes sublata est. Eva abhorrebit ulterius conversari cum Satanâ, & Satanâs hominem apertum sibi hostem constitui audit. Inimicitia erunt tantæ, ut nullius in posterum inter hos familiaritatis, nullius fiducia locus reliquus sit, sed hostes extremè sese invicem persequentes existent. (3) *Partes dissidentes.* Opponuntur hîc non tantum serpens personatus, diabolus & mulier Eva, totum genus humanum hîc repræsentans, sed & semen Diaboli, h. e. omnes mali spiritus, qui cum ipso unâ defecerunt, & semen mulieris, quo intelligitur singularis ille & insignis DEI Filius, qui solus tanti erat roboris, ut Satanam debellare posset. Fuerat quidem Satan hostis Filii DEI proprio lapsu factus, ita ut hîc ratione justitiæ suæ nunquam favere possit diabolicæ malitiæ, sed ratione generis humani novæ inimicitia cum Filio DEI & Satana exoriuntur, ut ceu Mediator pro nobis oblati ipsi resistat, & ex ejus imperio homines ad DEUM perducatur. (4) *Capitis serpentini contritio.* Per caput serpentis intelligitur tota nocendi vis, robur ac universum imperium diaboli. Conterere itaq; caput serpentis notat hîc potentia diabolicæ & regni infernalis oppressionem, dissolutionem, & abrogationem, quando CHRISTUS omnem vim, quam Satan erga hominem exercere potest, ipsi eripuit, atq; adeo destruxit, ut nil amplius valeat diabolus. Et hoc omne præstitit morte cruentâ, quam

quam ipsi infixit Satan mordendo calcaneum. (5) *Calcanei vulneratio*. Calcaneum CHRISTO vulneravit Satan, cum, excidium certum sibi jam sub CHRISTI pede imminere sentiens, omnes nocendi vires in hoc, quo premebatur, calcaneo effunderet, eundemque gravissimè atterere & lacerare contenderet. Perfecit autem hoc non tantum per tentationem, *Matth. IV. 3. 6.* sed maximè per externam afflictionem, passionem, mortemque cruentam. Eo enim ipso, dum CHRISTUS traditus, captivatus, percussus, flagellatus, ac crucifixus est, eo ipso etiam sentiebat morsus serpentinos. Ubiorem hujus dicti explicationem si desideras, lege & relege *Colleg. Höpfner. bibl. ex MSS. editum à Magnif. Dni. Pro-Cancellario loc. III. p. 78. seqq.* ubi quæ hîc succinctè & αὐτὸς ἐν συνόψει traduntur, copiosius & solidius declarantur. Conf. etiam *Geieri disp. de protevang. ex opusculis philologicis p. 281.* Noluimus prolixiores esse, quia ex succinctâ illâ resolutione jam, quid desideremus, constat. Quis enim non videt, haberi hîc promissionem divinam, quâ CHRISTUM mortem pro nobis, ut justitiæ divinæ satisfiat, esse gustaturum, opusque redemptionis perfecturum, in summum solatium hominibus revelatur.

§. XI.

Ejusmodi promissionibus salutaribus totum V.T. *quam in* abundat, quæ tamen omnes ad primam hanc eamque *εὐαγγε-* primariam promissionem referendæ sunt, & vocantur *λίας.* uno nomine *εὐαγγέλιον* Gal. III. 18. suntque nihil aliud, quam postilla & explicatio ipsius Proto-Evangeli, quæ clarius subindè istud exponunt, & com-

munitur à Practicis Theologis occasione concionis in itinere Emauntio habitæ in unum colliguntur. Quæcumque, verba sunt B. Gerhards loc. de Evang. §. 39. in scriptis V. T. de persona, officio, passione, resurrectione, aliisque operibus ac beneficiis Messie vaticinia extant, nihil aliud sunt, quàm prima illius Evangelice concionis per Filium DEI in Paradiso revelata illustriores repetitiones & declarationes. Inter illas ἐπαγγελίας principem tenent locum promissiones Patriarchis nonnullis de Messia in specie datæ, in quibus non tantum repetitur, & plenius explicatur Proto-evangelium, sed & simul determinatio fit, ad certam aliquam personam, ejusque posteritatem. Ita primâ vice clarissimè & explicitis verbis à DEO ipso immediatè Abrahamo facta est promissio, quæ sæpius ad tres Patriarchas, Abrahamum, Isaacum, Jacobum, imò ad Abrahamum ter repetita est, ut Paulus quoque, quia tam egregiè in Scripturâ commendatur, peculiariter nomine προ-εὐαγγελίᾱ illam insigniendam censuerit Gal. III. 8. Distinctis in locis exprimitur, ut Gen. XII. 3. XII. 18. XXII. 18. ubi ita effertur: *Et benedicuntur in semine tuo omnes gentes terræ.* Unica hæc omnibus in locis contenta promissio plenius id explicat, quod ante promissum erat. Idem enim semen Mulieris hîc respicitur, & diversimodè exprimitur: nam Gen. XII. legitur in te, cui æquipollet in illo Cap. XVIII. utrumque autem conjungitur Cap. XXVIII. & exponitur per verba, in semine tuo Cap. XXII. Ergò in te in I. idem est ac per te, sive per posterorum tuorum aliquem, benedicuntur gentes terræ, explicante ita B. Höpfnero loc. cit. p. 85. Indicari autem hîc Messiam, confirmat locorum parallelorum

lorum ad Messiam hanc benedictionem referentium consensus, ut *Pf. XXI. 7. LXXII. 17. Ad. III. 25.* & imprimis *Gal. III. 14. 16. Ebr. VI. 13. 14.* Benedictio, quæ hîc Messiae futuro semini mulieris tribuitur, describit ipsius officium plenius, docetque, quod omnis benedictionis causa solitaria sit futurus, omnisque benedictio in ipsius merito fundata sit, quam, dum in cruce pro nobis maledictus sit, & à serpente vulneratur, acquirit, eum in finem, ut in nos rursus sit derivanda. Insuper peculiare quid h. l. additur, restrictio scilicet genealogiae Messiae ad familiam Abrahamiticam, in & ex quâ aliquando sit expectandus, id quod deinceps iterum repetitur, & ad specialiorem in posteritate Abrahamiticâ familiam determinatur, ut *2. Sam. VII. 12. Pf. LXXXIX. 4. CXXXII. 10. Conf. Jer. XXIII. 5. 6.* illaq; determinatio fuit ultima, nec postea ad certam personam restricta est nativitas Messiae, donec in individuo Maria mater ipsius eligeretur. Nec sine causa DEUS hoc fecit, sed solenni hac repetitione, & speciali ad Abrahamum atq; Davidem factâ determinatione promissionem de semine mulieris in vero suo sensu integram conservare, fidem recipientium semen mulieris tantò magis confirmare, nec non certiore ejusdem demonstrationem, quo minus, cum in carnem veniret, homines de persona ipsius errarent, addere DEUS intendit. Quantâ igitur ubertate & claritate jam in V. T. mactatio agni hujus proposita, & fundata sit in promissionibus divinis evangelicis, jam elucet. Data namq; est promissio de semine mulieris, ex quâ primâ promulgatione pii veteres statim cognoverunt, ac

crediderunt, Messiam pro peccatis totius mundi mactandum, atque occidendum. Datae sunt reiteratae promissiones, quibus primo huic Evangelio major semper lux accessit, eoque ipso mactatio agni hujus magis magisque declarata & credita fuit. Omni jure itaque dici potest, mactationem agni ab origine mundi factam etiam fuisse in promissionibus divinis. Promissionibus enim suis DEUS se obligavit ad conformanda facta cum dictis externis. Jam vero promissiones divinae aeterna & immota veritas sunt, quae nunquam possunt fieri irritae. DEUS veracissimus in omnibus promissis suis fidelis est *Rom. III. 4.* atque potens, id, quod promissit, praestare, *Rom. IV. 21.* ad haec fundatae sunt in merito CHRISTI, in quo omnes promissiones sunt Amen. *2. Cor. I. 20.* Hinc de impletione earundem minimè dubitandum, sed ob veracitatem DEI habentur promissa, ut jam exhibita, & quod maximum est, ipsa res promissa actu conferebatur credentibus, dum homines in promissum Messiam credebant, fide mortis beneficia sibi applicabant, atque sic salvi fiebant. *Vi harum ut praestitum judicatur, quod praestandum est, & veluti praesens, quod futurum.* In his agnus ab origine mundi promissus, talis, qualis mactandus fuit, per fidem agnitus fuit, sunt verba D. Betti in *disp. de Agno ab origine mundi mactato*, thes. 16. pag. 33.

§. XII.

3. *Mactatio per sacrificia.* Tertium modum occisionis agni ab origine mundi *sacrificia & victimae* ceu typi nobis ostendunt. Tanta DEI gratia fuit, ut id quod de Redemptoris merito in aeterno consilio decreverat, non tantum per clarissima verba,

verba, & promissiones fidem generantes & conservantes revelaverit, sed adhæc etiam certas figuras ac typos plenius hoc mysterium indicantes in Ecclesiâ suâ instituerit, quæ, simulac ordinata fuerunt, ingentia Protoplastis mentis angore confectis solatia dederunt. Cum itaque non incidenter, sed vi materiæ textûs sacrificiorum mentio facienda hîc fuit, paucis quoque ad expendenda illa compellimur. Prolixius autem in præsentî illa non pertractabo, quàm ut eorum considerem *causam efficientem, & finem atq; usum.* *Causa efficiens* primariam DEUM statuimus, *ciens sacrificiorum.* quippe qui tam Sacrificia ipsa, quàm modum sacrificandi instituit, ordinavit, præscripsit. Ille primus omnium homines sacrificare iussit: Sine ipsius enim ordinatione & institutione neque sacerdotalis oblatio, neque sacrificia ipsi placere possunt, sed nomine *ἱεραγωγείας* veniunt, & à DEO simpliciter rejiciuntur. *Matth. XV. 9.* Omnis cultus debet esse congruus atq; conformis voluntati ejus, qui colitur. Quomodo autem cultus divinus poterit esse conformis voluntati divinæ absque certâ normâ revelatâ? DEUS quidem modum colendi cordi hominis inscripserat, suam concedens ipsi imaginem; hâc vero omîssâ non potuit amplius quid in cultû DEO placens ex corde per se prodire. Et si enim reliquiæ DEUM colendum esse naturaliter semper dictitent, modum tamen colendi homo per naturam indagare nequit. Opus ergò revelatione fuit, per quam colendi modum DEUS, ut sapientissimus, patefecit, nec aliunde norma cultûs peti potest. Quia itaque & Sacrificia ad cultum DEI

DEI pertinebant, evidens est, primos Patres illa non citra aliquod certum DEI verbum ex solo dictamine rationis excogitasse, sed DEO Autore cum primâ Evangelii revelatione de semine mulieris simul instituta, & Adamo, omnibusque fidelibus V. T. imperata fuisse. Habemus hujus rei certa indicia atque fundamenta in sacris litteris. Attendamus modò tunicarum pellicearum statim post lapsum in usum hominibus primis paradiso nondum expulsi à DEO factam præparationem, inveniemus ibi primæ *Serapis* speractæ vestigium. Unde enim tunicæ illæ pellicæ, quibus DEUS Adamum & uxorem ejus vestire volebat tegendæ nuditati? Nonne à mactatis pecudibus? Qvo fine enim pecudes mactatæ sunt: Num ideò tantum, ut pellis detrahatur? & carnes tanquam inutiles abjiciantur? Hoc credibile non est. Num igitur ad esum humanum? Neque hic finis obtineri hîc potuit, quia ante diluvium carnibus ad victum uti hominibus integrum non fuisse, communiter judicatur ex *Gen. 11. 34.* Ergo pia conjectura nos ducit in primam sacrificiorum commendationem & institutionem. *Calov. in Bibl. illustr. ad Cap. 11. Gen. v. 21.* Huic conjecturæ apodicticis argumentis succurrit Scriptura, quando DEI voluntatem & mandatum non uno modo confirmat. Confirmat hoc inductione primi sacrificii Abelis, de quo commemorat, DEUM respexisse ad Abel & munera ejus, quæ verba gratiosam DEI complacentiam nobis proponunt, quæ pariter incensione illâ declarabatur, seu visibili gratiæ signo, & singulari testimonio, quod placeret DEO, & acciperetur. Hæc autem complacentia, præsupponit

ponit divinum mandatum, quam aliàs Abel naturali impulsu & conatu nullo modo sibi conciliasset. Testari hoc videtur Paulus *Ebr. XI. 4.* inqviens: *Abelē fide sacrificas* (e. Si autem secundum *Rom. X. 17.* fides sine verbo DEI esse nequit, utique Abelis fides hîc certo quoque DEI verbo niti debuit. Confirmat hoc *expressâ mentione mandati* dicente Paulo *Ebr. IX. 20.* *Hic est sanguis testamenti*, (loquitur de sanguine pecudum sacrificialium V. T.) *quod DEUS vobis mandavit.* Confirmat hoc *exemplo Noë*, qui altare ædificavit, inq̃ illo holocausta obtulit, quorum gratum odorem DEUS odoratus est. *Gen. VIII. 20.* Hoc ipso Noah non novam religionis formam introduxit, sed a DEO jam institutam continuavit. Nec non *exemplo Abrahami*, cui DEUS ipse præcepit, quid & quomodo sit sacrificandum. Possent hîc cumulari rationes, & longè plures afferri, sed quia ubivis hæc obvia sunt, remittam B. L. ad Systemata Theologica, & imprimis ad *Qvensl. Antiqu. Bibl. p. 217. seqq.*

S. XIII.

Quia autem sacrificia hæc DEO Autore instituta *Sacrificiorum finis* erant, certum etiam finem DEUM intendisse rectissime colligitur. Hic autem *finis* ac *usus* geminus est, *alius legis, alius evangelicæ legis.* Cum enim leges ceremoniales, hisq̃ contenta sacrificia, non essent nudè media evangelica, hominibus in salutis oblationem & applicationem absque legali quâdam obligandi ratione à DEO proposita, sed appendices tabulæ primæ, per formam legis homines ad obedientiam obligantes, illum etiam finem apud populum obtinebant, qui in sese *legalis* erat. Homines namq̃ peccatores de peccati gravitate, atrocitate

citate & reatu admonere, sicque medium concitandi
 contritionem esse, innuit operationem officiumque
 legis. Et hic sacrificiorum finis erat, teste Apostolo,
 alius qui ἀνάμνησιν ἀμαρτιῶν ipsis tribuit. *Ebr. X. 3.* Minimè
 evangelii- autem coërcebant tantum vesani populi idolomaniam,
 cui, qui & ad externa tantum legalisque sanctitatis mandata
 consistit pertinebant, sed &, quod primarium eorundem offi-
 cium erat, Evangelii summam exhibebant, dum desti-
 nabantur ad præfigurandam futuram Messiae macta-
 tionem, hinc alius finis, *Evangelicus* scil., ipsis accessit,
 qui in adumbratione meriti CHRISTI, & expiatione peccato-
 rum typicâ consistebat. Nonne hoc est agere de gratiâ
 per JESUM CHRISTUM partâ, quam sola lex neq;
 in adum- cognoscit, neq; adumbrat, aut offert? *Adumbrationem*
 bratione. enim quod attinet, illam principale sacrificiorum
 finem cum Theologis facimus, inque eo consistere
 notamus, quod sub variis figuris unicum illud sacri-
 ficiu[m] propitiatorium CHRISTI in arâ crucis suo
 tempore immolandum eminens ostenderent, atq; præ-
 figurarent. Fuerunt itaque primariò umbræ, quâ
 denominatione veniunt D. Paulo *Ebr. X. 1. Col. II. 17.*
 quando ceremonias illas sacrificiales appellat futuro-
 rum umbram. Ἡ σκιά denotat umbram artificialem,
 sumtâ metaphorâ à pictoribus, qui εἰκόνα, seu ipsam
 imaginem effingere volentes prius ruditer rem deli-
 neant, & lineis quibusdam obscurioribus umbratilem
 subsecuturæ imaginis formam præmittunt, quæ super-
 inductis deinceps nativis & vivis coloribus paulatim
 evanescunt, & imago succedit. Talem umbram legem
 ceremonialem cum suis sacrificiis habere docet, eiq;

oppo-

ponit τὴν εἰκόνα, quæ vox significat ipsam formam expressam rerum tali umbrâ repræsentatarum, illâq; non intelliguntur dona DEI spiritualia, & in Evangelio proposita, ut sunt: peccatorum remissio, gratia DEI, iustitia, meriti CHRISTI efficacia, vel etiam bona vitæ æternæ, quæ tam nobis adhuc, quàm ipsis, futura sunt, sed ipsa actualis Filii DEI in carne manifestatio, passio, atq; mactatio cruenta. In loco Col. II. 17. opponitur τῇ σκιά τὸ σῶμα, quæ vox, quia ipsum corpus significat, per σκιάν non artificialem, sed naturalem umbram, qualem corpus soli oppositum de se spargit, indigitarî requirit, huncq; sensum gignit: *Sicut umbra imperfectissima est similitudo corporis, à quo projicitur, ita lex per suas ceremonias admodum obscure & imperfectè significat futura, uti loquitur Walther in Harm. Bibl. ad b. l. p. 1284.* Huc facit etiam appellatio typi imposita sacrificiis Ebr. IX. 23. *typus* enim strictè & propriissimè denotat rem aliquam in canonem V. T. eum in finem relatum, ut venturum Messiam repræsentaverit, illumq; ceu antitypum respexerit. Hinc quoq; quia sacrificia rationem umbræ ac typi sustinebant, non unâ simplici actione absolvebantur, sed requirebatur plurimorum concursus, quarum unaquæque peculiare quid denotabat: quædam adumbrabant tempus, quædam locum, quædam subjectum, quædam objectum, quædam modum, quædam causam finalem & effectum, aliæ alterius cujusdam rei umbræ fuerunt. Ita e. g. oblatio victimæ super certâ arâ consecratâ, repræsentabat CHRISTUM, qui in seipso per obedientiam suam perfectam sese Patri obtulit, ipseq; adeo unica nostra ara dicen-

dicendus cum Paulo *Ebr. XIII. 10.* Ita destructio per
 mactationem atq; ignitionem præfigurabat futuram
 mortis CHRISTI perpeffionem, & ignis iræ divinæ
 sensum. Ita singulæ circumstantiæ circa sacrificia
 Levitica observatæ singulare quid in sacrificio CHRI-
 STI, ut antitypo, adumbrarunt, quarum D. Battus
 sedecim annotat, cum applicatione simul ad veram
 victimam CHRISTUM in *disp. ad h. l. p. 42, tb. 19.*

§. XIV.

quàm ex-
 piatione
 typicâ.

In hac adumbratione, & typicâ sacrificii CHRI-
 STI delineatione non consistebat unice finis evange-
 licus, sed accedebat simul expiatio peccatorum vera, ita
 ut eorum hominum peccata, pro quibus sacrificarunt
 sacerdotes, expiata, illique DEO reconciliati sint,
 ut indignari ipsis desierit, & propitius iisdem factus
 fuerit. Probatur hoc ex universâ scholâ sacrificiali,
 ex quâ hâc vice hæc inter alia desumimus testimonia.
 Ipse terminus expiationis ubique adhibetur, inprimis
Lev. XVII. 11. anima carnis est in sanguine, ego autem dedi
cum vobis super altare, ad expiandum animas vestras Conf.
Cap. VI. 6. 7. 2. Sam. XXIV. 25. aliaque loca tam in uni-
 versum pro omnibus peccatis, quàm in specie pro uno
 alterove peccato sacrificia præscribentia. Apostolus
Paulus Ebr. IX. 22. remissionem peccatorum sanguini
sacrificiali attribuit, inquit: Omnia penè sanguine se-
cundum legem mundantur. & sine sanguinis effusione non fit
remissio. Gratus iste odor, quem sacrificia coram DEO
 spirarunt, ipso multoties confirmante *Lev. 1. 13. 17.*
11. 2. 9. 12. &c. nil aliud indicat, quàm DEUM pecca-
 toribus propitium redditum fuisse. Ergò negari ne-
 quit

qv̄it expiatio, qv̄icqv̄id etiam Socinus opponere atq; excipere conatur, qv̄orum resolutionem habebis apud *Quensledium System. P. IV. Cap. I. Sect. II. qv̄. 9. p. 59.* Qv̄ò autem de ratione expiandi qv̄oque constet, notamus, expiationem hanc attendi posse ut *præfigurativam*, ratione futuræ acquisitionis, & ut *exhibitivam*, ratione præsentis per fidem applicationis. Expiatio primò erat typica, dum futuram meriti CHRISTI acquisitionem, propter qv̄od expiabant, præfigurabant, seu, *qv̄atenus erant corpora quasi vicaria & representativa victimæ pro peccatis mundi in temporis plenitudine offerenda. König. Theol. Posit. pag. 224. §. 658.* Et sic erant quasi conclusiones reales, quibus semper annexa fuit concio verbalis, & explicatio quædam ex Protevangelio desumpta, qv̄od semen mulieris & Abrahamæ benedictum opera diaboli, peccata, destructurum sit, ut serpente calcaneum mordente, ipsi sit moriendum, uti id typicè in victimis fieri videbantur. Ita typi isti verbo expresso hominibus declarati sunt, ut clarè cognoverint, qv̄id sibi velint hæ ceremoniæ, & qv̄id præfigurarent. Et ob hanc præfigurationem sacrificia typicè peccata expiassè dicuntur. Hæc autem totius expiationis formam non constituit, atq; exhaurit, sed ipse terminus expiationis & reconciliationis simul objectum, hominem scil. peccatorem respicit, cujus peccata dicuntur expiata, qv̄i DEO dicitur reconciliatus, & ad hæc reqv̄irebatur *realis exhibitio, & præsens per fidem applicatio.* Quorumcunqve enim peccata sacrificiis suis debebant expiari, illi verbum prædicatum verà fide recipiebant, & beneficia venturi Mes-

fiæ sibi applicabant, & tum gratia DEI ipsis realiter per hæc sacrificia offerebatur, quæ à futuro Redemptore erat promerenda ipsaqve remissio peccatorum verè conferebatur. Conf. *Quensiedii System. l. c. p. 36. Dannhawers Hodof. phænom. 10. lit. O. p. m. 1028. Fæur. bornii Anti-Ostior. disp. 33. §. 42.*

§. XV.

Hæc hætenus tradita evolutio Sacrificiorum Leviticorum luculenter nobis declarat modum occisionis agni nostri ab origine mundi. Sacrificiorum enim ordinatio ante actualem agni oblationem statim ab initio mundi usque ad ipsam impletionem vigeant, & in ipsis agnum DEI in temporis plenitudine occidendum sanguinem fundere videbant, imò per illa fruebantur verè beneficiis futuræ mortis CHRISTI: Quidni ergò per illa agnus hic posset dici occisus? quidni mactatio per sacrificia esset referenda ad mactationem factam ab origine mundi?

§. XVI.

4. Mactatio
quo quæ effi-
caciæ
in V. T.

Ultimo loco jam consideranda est mactatio quæ efficaciam & fructum in V. T., seu ultimus modus mactationis agni ab origine mundi factæ. DEUS non tantum constituit nos redimere, sed & juxta beneplacitum voluntatis suæ certum tempus præfinivit ad opus Redemptionis perficiendum, ut ita ipsa actualis meriti acquisitio temporis determinationi quidem obnoxia fuerit, nec citius, quàm DEUS præfiniverat, fieri potuerit: Minimè tamen etiam efficacia ac virtus tamdiu mansit suspensa, ac si à tempore dependere, quæ

quâ ratione periclitata fuisset salus omnium eorum, qui in V. T. ante exhibitum Messiam ex hac vitâ migrarunt. Sed cœpit effectus mortis CHRISTI inde ab initio mundi, & extenditur usque ad ejusdem consummationem. *Infinite hujus persona, & aterna Redemptionis effectus in angustis definitivæ temporis circulum includi non potuit*, verba sunt D. Batti in disp. ad h. l. cit. th. 21. p. 44. Indicarunt hoc Veteres illo dictorio: Meritum CHRISTI valuit *antrorsum* usque in finem seculi, & *retrosum*, usque ad Protoplastos, ita ut salvatis & salvandis nulla salus vel unquam obtigerit, vel in posterum obtingere queat, nisi per & propter agnum occisum. Alii his verbis eandem rem efferunt: *CHRISTUS profuit, antequam fuit*. Et quis negare hoc aude- ret, cum ipsam revelationem habeamus, quæ immota fundamenta nobis suppeditat? Quid prima omnium data promissio de semine mulieris aliud continet, atque proponit, quam Messiae passionem & mortem, utpote quæ fundamentum ac nervus est, omnium per totam Scripturam S. concionum Evangelicarum? Quid omnes ulterius revelatæ promissiones aliud sunt, quam illustriores repetitiones atque declarationes primæ concionis Paradisiacæ, quibus magis magisque persona, officium, passio, mors, aliaque beneficia Redemptoris exponuntur? Quorsum aliàs typi & sacrificia in Scripturis V. T. spectabant, quam ut Salvatorem in paradiso promissum delineent? Quî ergo hominibus primis temporibus ignotus esse potuisset servator toties promissus, tamque clarè designatus atque descriptus? Quod sufficientem notitiam habuerint,

erint, & Filium DEI tam quoad essentiam, & personam, quam quoad duplicem statum, atque officium triplex cognoverint, adeoque crediderint in CHRISTUM, verum mundi Messiam, multis modis comprobavit *D. Mich. Walther disp. de DEO abscondito ex Ef. XLV. 15. à §. 3. usque 22.* Qvis autem fuit hujus cognitionis finis? Num forsan historica tantum notitia? Vel ut aliquo modo scirent rationem salvandi in N. T., ceu diversam ab istâ, quâ fideles V. T. salvati fuerunt? Planè non: sed potius ut verâ fiduciâ in ipsius merito recumbere, ejusque efficacia unicè, uti nos, ad salutem æternam pervenire possent. Revera enim promissiones ipsis datæ non tantum præevangelizabant mortem, atque meritum salvatoris futurum, & certo post tempore acquirendum, sed & evangelizabant, & præsentem DEI gratiam exhibebant, morte quidem CHRISTI postea promerendam, ob intuitum verò ejusdem per æternum DEI Filium actu tunc ipsis credentibus conferendam. Quod autem verâ fiduciâ meritum promissi Messiae sibi applicaverint, ejusque efficaciâ salvati sint, historia V. T. sufficienter confirmat, longam exemplorum omnium temporum credentium seriem recensendo. Statim enim post revelationem seminis Mulieris *Protoplasti* mortem antea ipsis denunciatam ex solatio contra mortem dato obliviscuntur, sese mutuò erigunt, & non modò *Adam* conjugem vocat Matrem omnium viventium, sed & *Eva*, cum Cainum peperisset, præ gaudio exclamabat: *Possedi virum Dominum.* Quæ verba primo Autore *Doct. Sebast. Schmidio*, quem sequuntur

D. Calo.

D. Calovius in *disp. de fide Veterum* §. 33. p. 53. & D. Pfeifferus in *Dub. vex. ad loc. Gen. IV. 1. pag. 36.* singularem Evæ fidem ostendunt, quâ semen promissum in corde suo firmiter possidet, cujus fidei symbolum externum nomine Cainis tradere vult. Conf. D. Fechtii *disp. de Historia Caini & Abelis* §. 3. p. 9. Et. Abel meliorem hostiam, quàm Cain, DEO obtulit per fidem in CHRISTUM directam, quâ unicè victimæ DEO placent, & peccata expiantur. *Gen. IV. 4. Lamech* nato Noachō fiduciam in promissum Messiam his ad filium suum verbis directis contestatur: *Isle consolabitur nos* Et. Pfeifferi *Dub. vex. ad b. l. p. 54.* Abraham fiduciam suam collocavit in semine, in quo benedicendæ erant, omnes familiae terræ. *Gal. III. 16.* quem Paulus *Rom. IV. 6.* ut exemplum omnium credentium proponit. Ex hac fiduciâ tot Patrum V. T. suspiria nata, tot vaticinia de CHRISTO prolata sunt, ut Jacobi, Davidis, omniumq; Prophetarum. Ut adeo neminem fermè credentem in V. T. denominatum habeamus, de quo non simul vestigium de fiduciâ ipsius in Messiam adest. Omnes enumerare jam supersedeo, idq; eò magis, quia *Ebr. XI.* multorum nominum cum insigni notatione nominis fidei mentio fit. Agnoscamus ergo fiduciam Patrum V. T. agnoscamus meritum CHRISTI ibidem profuisse, quo fideles unicè nitebantur, ejusq; efficaciam impetrabant gratiam DEI, remissionem peccatorum, justitiam, ac vitam æternam. Idem omnino Messias, eadem fides in V. & N. T. semper, & omnibus temporum differentiis fuit. Quod si quis alia testimonia quæreret, illum ad Concilium Apostolicum

licum Hierosolymitanum remittimus, ubi Apostolorum cœtus hanc decisionem edidit: *Per gratiam Domini JESU CHRISTI credimus salvari, quemadmodum & illi, scil. Patres. Act. XV. 11.* Arguo: Quo pacto nos credimus salvari, eo pacto & Patres V. T. salvati sunt. Atqvi per gratiam JESU CHRISTI &c. Ergò per gratiam JESU CHRISTI & Patres V. T. salvati sunt. Utraq; præmissarum latet in textu. Apostolus enim comparationem instituit inter modum salvandi præsentem, & præteritum, qvi temporibus V. T. obtinuit, & nullam diversitatem, sed omnimodam similitudinem monstrat, tam ratione *medii*, ex parte nostrâ, qvòd est fides gratiam CHRISTI sibi applicans, qvàm ratione *modi*, qvi ubique hic est: *per gratiam JESU CHRISTI*, qvâ gratiâ intelligitur benevolus Salvatoris affectus, illiusqve affectûs effectus, gratiosum scil. & gratuitum ejus meritum, per qvòd salus acquisita est. Conf. circa hoc dictum. *Calovii disp. de eodem in V. ac N. T. salvandi modo* It. *Jo. Meisneri disp. de divina voluntatis salvatricis simplicitate & unitate V. pariter ac N. T. communi.* Idem id confirmare intendit Petrus universali hac, in concione ad Cornelium habitâ, propositione affirmativâ: *Huic omnes Propheta testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus, omnem credentem in eum Act. X. 43.* Vim argumenti his colligo terminis: Si omnes Prophetae de CHRISTO testantur, omnem credentem in eum accipere remissionem peccatorum per nomen ejus, utiqve etiam fideles V. T. efficaciâ meriti CHRISTI salvati sunt. Atqvi verum est prius. Ergò & posterius. Connectionis

xionis hujus veritas nititur (1) *testimonio Prophetarum*, quorum non unus, alterve, sed totus chorus per totam V. T. Scripturam producitur hîc ut testis, non tam futura vaticinans, quam præsentia deprædicans, non tam accepturos & credituros, quàm accipientes, & credentes respiciens. (2) *Causâ meritoria*, quæ est nomen JESU i. e. ejus meritum, seu fundamentum universale. (3) *effectu*, remissio peccatorum, dependens à nullo alio, quàm merito CHRISTI. (4) medio instrumentali, fides, non quævis, sed quæ in CHRISTUM fertur, ejusque merito fundatur. Ab Apostolo Paulo eadem res emphaticis verbis describitur, & planè deceditur, inqviante: *JESUS CHRISTUS veri & hodiè, idem est, etiam in secula Ebr. XIII. 8.* Cardo hujus dicti est, quod JESUS CHRISTUS sit unus ac perpetuus Salvator, ita ut sine illo, vel extra illum ante Salvator alius non fuerit, nec ipse fuerit alius unquam, quàm Salvator ab æterno in æternum. Adeoque meritum ejus non demum cæpit in N. T., sed ita ad anteriora etiam tempora se extendit, ut per illud, & respectu intuitûs ejusdem omnes inde ab Adamo salvati sint, quicumq; salvati fuerunt. Olim illud fuit, & nunc est, & semper futurum est in CHRISTI ecclesia. Huc etiam pertinet locus *Act. IV. 12.* *Non est in alio quovis salus, nec enim aliud nomen sub cælo datum est hominibus, in quo oporteat salvari nos.* Hîc omnes alias salutis vias trinâ negationis repetitione eò fortius Petrus excludit, & unicum illum per meritum CHRISTI salvandi modum, qui apud omnes homines, omnibus temporibus valet, relinquit. Conf. circa

circa hanc materiam *Qvæstio. System. P. I. Cap. II. Sect. II. qv. 1. p. 22. P. IK. Cap. II. Sect. II. qv. 1. p. 61. Perr. Haberkorn de unâ fidelium V. & N. T. salute. Tom. IX. disp. Giesf. disp. XXII. B. D. Mart. Chemnitius in LL. Tb. Tom. II. Loco de iustific. num. V. p. m. 577. edit. in 8.*

§. XVII.

Videmus itaque & certè persvasi sumus, meritum CHRISTI per cuncta secula à principio ad finem usq; mundi, & ultra in sempiternum se extendere. Quocunq; nos medio salvamur, eodem & fideles sub V. T. salvati sunt, & eundem sanguinem, quem nos substantiâ habemus, virtute & operatione habebant illi, ut rectè credamus atqve ponamus, omnes sub V. T. credentes efficacîâ mortis CHRISTI futuræ esse DEO reconciliatos. Et secundum hunc modum pulchrè etiam dicitur, *agnus ab origine mundi occisus est.* Egrege Balb. Menzerus: Ita CHRISTUM evangelio promissum, per veram fidem pii Patres intuiti sunt, & apprehenderunt, ut verè affirmari possit, in ipsorum etiam animis verâ fide imbutis CHRISTUM fuisse occisum, quoties nimirum divinas de ipsius passione, & morte promissiones piè repeterent, & ejusdem typos, & figuras in sacrificiis observarent. Vid. Tom. III. Giesf. Disp. IX. p. 309. §. 39.

SECTIO III.

DE

SATISFACTORIA AGNI OCCISIONE.

§. I.

ERGO revera agnus ab origine mundi occisus est. Novimus jam agnum, constat mactatio, scimus quando

quando hæc facta sit, & intelligimus hujus rei modum. Hoc ipso autem hæc inexhausti mysterii verba planè nondum exhaurivimus, sed &, quod maximâ consolatione plenum est, omnisq; ratio formalis, & causâ finalis, ob quam tota hæc mactatio decreta, promissa, adumbrata, & actualiter præstita est, adhuc restat. Quod si enim quæatur, cur, & quem in finem CHRISTUS ut agnus voluerit mactari? respondendum utiq; est: Satisfactoriè & ad expiandos homines peccatores. Itaque paucissimis his verbis continetur simul tota doctrina de satisfactione CHRISTI vicariâ, quam intactam relinquere nobis integrum non est, undè peculiarem huic materiæ sectionem assignamus, in quâ unicè operam sumus daturi, demonstrare, OCCISIONEM AGNI FUISSE SATISFACTORIAM. In præcedentibus eqvidem sectionibus sæpius mentio mactationis hujus fit, consideraturq; ut ἀπολέσθαι cum respectu ad satisfactionem, sed simpliciter dicta hæc sunt, nullâ allatâ vel explicatione, vel comprobatione, ideoque hæc adhuc requiruntur.

§. II.

Thesis hujus membri hæc est: *Occiso agni nostri Satisfactio SATISFACTORIA est*, ad quam adstruendam desumimus fundamentum tam ex denominatione *agni*, quam voculâ *occisi*. Quod CHRISTUS hîc & alibi appellatur *agnus*, eo ipso respicitur inprimis satisfactio per agnos sacrificiales adumbrata, & typicè collata, præstita per CHRISTUM. Per nomen agni totum sacerdotale CHRISTI officium designatur, & sacrificium

pro expiatione mundi in Patrum V. T. sacrificiis pro peccatis oblati adumbratum denotatur. Hæc ex rationibus nonnullis fient clariora & certiora. Primò probatur hoc à *convenientiâ typi cum antitypo*, in præcipuis maximè. Qvod appellatio agni fundata sit in ignis typicis, & abs illis desumpta, nemo amplius negabit, vi §. 7. 8. 9. *sect. I.* Jam autem agni V. T. pro peccatis non tantum singulorum, sed & universi populi offerebantur, & immolabantur, quâ ipsâ oblatione satisfactionem CHRISTI, ceu primarium Evangelii beneficium adumbrabant, non autem vel innocentiam, vel puritatem, vel mansuetudinem, vel aliud quid, quod rationem virtutis moralis habet, ad quæ adumbranda non tam singulari modo debuissent offerri; Sed ratio agnorum typicorum in typicâ satisfactionis CHRISTI præfiguratione potissimum constitit, quod confirmant omnes fermè ceremoniæ circa illos susceptæ, imprimis mactationem antecedens manuum impositio super pecus sacrificandum, quæ non tam separationis, & ad usum sacrum translationis causa, quam idè fiebat, ut publicè illi protestarentur, in animal istud translationem culpæ in homine hærentis factam, & animal vitam suam pro homine mortis reo impensurum, *Lev. I. 3. 4.* Conf. quæ de expiatione dicta sunt, *sect. II. §. 14.* Hinc cum *Dorscheo* ita concludimus: *Quæ anima ex institutione divinâ in se accipit peccata alterius animæ, & ita datur super altare ad expiandum alterius animam, illa offertur vice & loco alterius, illa expiat alteram animam. Animalis sacrificialis verò anima ordinationis divinæ vi accipit peccata hominis animæ, & ita ad expiandum animam hominis datur.*

datur. Ergò. Vid. Pentad. Disp. XI. §. 31. pag. 372. Et ratione hujus satisfactionis antitypus typo debet respondere, ita, ut, quia agni typici satisfactionem præfigurarunt, CHRISTUS eam ob causam vocetur agnus, quia propriam satisfactionem præstitit. D. Battg ita argumentatur: In quo maxime agnorum typicorum ratio consistit, in eo antitypum imprimis respexerunt. At in puncto satisfactionis & expiationis typica agnorum ratio maxime consistit. E. vid. ejus disp. ex h. l. pag. 14. tb. 6. Notamus circa hæc præcipuè Socinum, infensissimum satisfactionis CHRISTI hostem, negantem & pernegantem, unquam in V. T. agnos fuisse oblatos pro peccato, contra apertam Scripturæ litteram, adductam §. 1. scilicet. I. Sed cum mendacia sua Diabolica demonstrare vult mens impura Socini, manifestam veritatem divinam, quam contorquere non valet, impudenter negare audet. Idem etiam negat, agnos in V. T. oblatos satisfactionem CHRISTI non præfigurasse, asseritque nomen agni CHRISTO convenire tantum puritatis, innocentiae, & mansuetudinis intuitu, non autem satisfactionis indicandæ causâ. Aliud hætenus ex Scripturâ docuimus. Dorsch. Pent. disp. XI.

§. III.

Secundò quædam adducemus loca, in quibus CHRISTUS Agnus appellatur sub ratione expiationis, sive in quibus hæc denominandi ratio desumitur à satisfactione, ita ut propter hanc ita vocetur. Audiamus Johannem JESU ad se baptisantem veniente indice digito exclamantem: *Ecce Agnus DEI, qui tollis peccata mundi. Job. 1. 29.* In hac epitome describit JESUM

ut

ut *Agnum*, sumtâ appellatione ab Agnis typicis V. T. quibus præfiguratus & oppositus est : non enim sine emphasi utitur Johannes articulo, ὁ ἀγνός, quo ipso indicare vult, hunc esse Agnum typicis illis contradistinctum, jam dudum prædictum, adeoque præstantissimum atque excellentissimum. Describit JESUM ut *Agnum DEI*, ratione divinæ præordinationis, quia non ab hominibus, sed DEO ipso victima hæc erat destinata. Quidam Philologi Ebraïsmos in N. T. admittentes, per nomen DEI h. l. superlativum notari concedunt, sicuti cedrus DEI idem sit, quod altissima, Agnus DEI idem quod Agnus præstantissimus. Describit eum ut *Agnum* non tantum mactatum, aut patientem, sed & *peccata mundi tollentem*, voce ὁ ἀγνός ἀγνός significat totius mundi peccata in se recipere, portare, & pœnas illis debitas æquivalenter tolerando satisfacere justitiæ divinæ. Hæc est nativa phræseos hujus significatio, quam agnoscimus & defendimus contra Socinum, qui τὸ tollere explicat de simplici tantum ablatione, aut quod modum abolendi ostendat, non autem de portatione & per debitam satisfactionem factâ expiatione intelligit. Dicit adeo, ἀγνός esse h. l. auferre, & denotare CHRISTUM auferentem, non autem portantem mundi peccata. Enimverò hoc nihil aliud est, quam à vero & communi usu vocis hujus malitiosè & nefario ausu recedere, qui alias paucis locis exceptis, frequens, & quasi perpetuus est. Hoc ex inspectione omnium, quorum innumera fermè exstant, exemplorum N. T. facilè apparebit, in quibus significatum portandi propriè obtinet. Portare

tare a
fulcep
Matth.
in ali
peccat
atis. C
per pe
eodem
Peccat
ultim
cesar
etiam
ferre
eoru
pecca
tum r
line d
pheta
locut
dum
ipse po
expri
signifi
auffer
XIV.1
Prop
aspor
quan
bitæ
XIX.

tare autem notat oneris ab alio translationem, in se
 susceptionem, & onerosam portationem. Conf. loca
Matth. IV. 6. IX. 6. 16. XI. 29. XXVII. 37. Luc. IV. 11. Neque
 in aliis tantum rebus adhibetur, sed cum ipso etiam
 peccato componitur 1. *Joh. III. 5.* dicente Apostolo: Sci-
 atis, quod ille apparuit, *ὅτι τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἄσιν*, ubi
 per portationem notatur pœnæ luitio. Apostolus *Petrus*
 eodem loquendi modo usus est verbo *ἀνεύχετο*, inqviens:
Peccata nostra tulit in corpore suo super lignum 1. *Epist. II. 24.* Hæc
 ultima verba rectè declarant modum portandi, & ne-
 cessariò pœnarum perpeffionem includunt, quicquid
 etiam cohors Sociniana contraniti velit. Peccata namq̃
 ferre in corpore suo in ligno crucis, omninò est pœnas
 eorum in corpore ferre. Portavit itaq̃ CHRISTUS
 peccata nostra tum ratione culpæ, quam in se suscepit,
 tum ratione pœnæ, quam pro nobis & nostri loco tulit.
 Sine dubio respexerunt Sancti hi Viri concionem Pro-
 phetæ Esaiæ de passione JESU CHRISTI *Cap. LIII. 4.* &
 locutionem hanc inde desumferunt. Propheta enim,
 dum inquit: *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros*
ipse portavit, duplici verbo utitur, quibus portandi ratio
 exprimitur, scil. *נָשָׂא* & *נָשָׂא*. *נָשָׂא* varium sustinet
 significatum, nec tantum portare, sed interdum etiam
 auferre denotat absq̃ue oneris susceptione. Vid. *Num.*
XIV. 18. ubi Jehovah dicitur *נָשָׂא* auferrens iniquitatem.
 Propriè tamen onus in humeros tollere, & portare,
 asportare, reportare, allevare, &c. significat. Præcipue
 quando de peccato dicitur, semper pœnæ peccatis de-
 bitæ perlationem & passionem designat. Vid. *Exod.*
XIX. 4. XXVIII. 29. 38. 42. Lev. V. 1. Hic hujus vocis sen-
 sus

sus corroboratur voce statim subsequenti כֹּס quæ
 radix perpetuò notat portare, bajulare super humeris,
 onus susceptum gestare, nec ullum in contrarium potest
 afferri exemplum, ubi verbum hoc inferret simplicem
 ablationis actum, nec potius ponderis susceptionem, &
 gestationem onerosam. Eodem significatu ambæ radi-
 ces conjunguntur. *Es. XLVI. 1. 2. 3. 4. 7.* Quidam hoc
 discrimen annotant inter duo hæc verba, quod כֹּס
 significet actum tollendi, כָּסוֹ autem gestationem
 ipsam. CHRISTUS itaq; peccata nostra ita tulit por-
 tavitq; ut pœnas eorum non simpliciter abstulerit, sed
 ita, ut peccata humeris suis portarit pœnasque in se
 susceperit. Per langviores enim non incommode pec-
 cata, omnium langvorum & dolorum caussæ, intelli-
 genda sunt, non ob suam, sed ob alienam culpam ipsi
 imputata, quem sensum animadverterunt LXX. unde
 hoc modo verterunt: Iste peccata nostra portat, & pro
 nobis dolet. Tota autem loqvendi ratio desumpta esse
 videtur ex *Lev. XVI. 8.* de hirco emissario. Cum enim
 Summus Sacerdos Aaron pro peccatis populi Israëliti
 sacrificia obtulisset, eosque sanguine vituli & hirci
 aspersisset, tum vivum hircum ante tabernaculum ad-
 ducebat, peccatorumq; super ipsum factâ impositione
 in desertum mittebat. His procul dubio ceremoniis
 locutio hæc semper attemperatur à Spiritu S. quando
 portationis peccatorum mentionem facit. Egregium
 autem prædicatum est, dum Agno huic tribuitur, &
 rationem denominationis, quare vocatur Agnus, lucu-
 lenter demonstrat. Quicumq; enim dicitur Agnus por-
 tans peccata, ita, ut culpam expiet, pœnamq; eorum
 luat,

luat, ille dicitur Agnus propter satisfactionem. Atqvi CHRISTUS hoc loco *Joh. 1.* & aliis dicitur agnus portans, &c. Ergo.

§. IV.

Sic Apostolus *Petrus 1. Ep. 1. 18. 19. 20.* CHRISTUM appellat Agnum, & quidem immaculatum & incontaminatum, præcognitum ante constitutionem mundi, manifestatum autem in novissimis temporibus. Talia huic agno tribuuntur, quæ aperta satisfactionis indicia sunt, sicq; rationem denominationis suppeditant. Tribuitur namq; Agno λύτρωσις à vanâ conversatione, diciturq; non vulgarem eam fuisse, dum aurum atq; argentum, communissimum solutionis pretium, removetur, sed pretiosissimam, factam sanguine CHRISTI pretioso. Sanguini agni itaq; quod hîc in oppositione & collatione cum pretio auri & argenti exaggeratur, diserte assignatur λύτρον, quod est pretium propriè sic dictum, solutum ab Agno vicariè sanguinem fundente pro debito judiciario, h. e. morte ab alio promerita. Ergo sanguis CHRISTI est pretium illud, quo interveniente propria liberatio contingit, non aliter, ac si captivus auro atq; argento è captivitate redimeretur. Vides ergo iterum rationem Agni à satisfactione depromptam. Quicumq; enim agnus denominatur ab actu lytroseos proprio sanguine factæ, is dicitur ita respectu satisfactionis. Atqvi CHRISTUS Agnus denominatur, &c. Ergo. Ita enim hæ voces adornatæ & adhibitæ sunt, ut una alteram respiciat, & una in alterâ fundamentum habeat, omnia autem fundantur in nomine Agni. Apostolus namq; CHRISTUM vocat (1) agnum. (2) Agnum san-

sangvinem habentem & effundentem. (3) Agnum sanguine redimentem. Quod sanguis hic victimalis sit, & redimat, habet ab Agno, quia Agni sanguis est. Quid igitur moramur dicere, in nomine Agni totam latere satisfactionem?

§. V.

Idem colligimus ex verbis D. Apostoli *Pauli*, qui item Agnum hunc nobis proponit sub ratione expiationis, dicentis: *Agnus noster paschalis loco nostri sacrificatus* *CHRISTUS*. 1. Cor. V. 7. Ex quo loco ita infero: Quicumque CHRISTUM dicit Agnum sacrificatum loco nostri, ille rationem nominis illius desumit à satisfactione. Atqui Paulus CHRISTUM &c. Ergò. Proprie quidem, uti constat, agni paschales sacrificia non erant, pulcherrimè tamen typum CHRISTI gesserunt, tam in illo, quod à communi grege ad manducationem sacramentalem fuerit segregatus, & certo ritu præparatus, quàm maximè in eo, quod in ædibus loco quasi hominum eadem aliàs in illis pasturorum sit interfectus, cujus sanguis in postibus ædium nota & character erat Angelo percussori non cædendarum ædium. Hæc ipsa substitutione egregiè fuit typus JESU CHRISTI loco nostri interfecti. Ex tam variis prædicatis CHRISTO ut Agno convenientibus, & satisfactionem involventibus elucescit, appellationem agni ad demonstrandam & comprobandam *satisfactoriam* CHRISTI mactationem multum conferre.

§. VI.

2. Vox
occisus,

Alterum fundamentum petitur à voce *occisus*, quæ eà intentione hîc adhibetur à Spiritu S. ut totum
satis-

satisfactionis opus in se contineat, proponat atq; stabiliat. Maſtatio hæc non ut nuda affectio humanitatis aut præciſe accipienda hic eſt, ſed cum fine ſalutari ſimul, & complexè, qvatenus eſt ἀπορίεσμα, & actus ſatisfactorius ac meritorius. Filius enim DEI, qvi maſtatus eſt, non aliam ob cauſſam probra, flagella, tormenta & mortem in cruce ignominioſiſſimam pertulit, non aliam ab cauſſam ſangvinem pretioſum in circumciſione, flagellatione, lateris apertione & per ſudorem ſangvineum effudit, non aliam ob cauſſam ita maſtari voluit, qvàm ut paſſione & morte illà cruentà juſtitie divinæ ſolveret λύτρεν pro nobis, ipſiq; ſatisfactionem perfectiſſimam præſtaret. Ipa ſatisfactioneſt totum aliq; aggregativum, ex pluribus actibus conſtans, qvi diſtincti qvidem numero ſunt, ſed conjuncti unam perfectam ſatisfactionem efficiunt. Ad hos actus pertinet totus exinanitionis ſtatus, actus enim exaltationis meritorii qvidem ſunt, & pro nobis præſtiti cenſendi non autem ſatisfactorii. Et his actibus maſtatio qvoq; accenſenda eſt, per qvam propriè indicatur paſſio cruenta circa finem vitæ CHRISTO contingens cum plenariâ ſangvinis effuſione, morteqve actuali ſubſeqvutâ, ita tamen, ut præcedentes non excludantur afflictiones & ſangvis in circumciſione effuſus. CHRISTI enim, utpote qvi miſſus eſt ad maſtandum, primum conceptionis momentum erat maſtationis initium, qvæ per totam vitam durabat, & in morte finiebatur, qvæ erat ultimus & ſuperemus maſtationis gradus. Qvemadmodum itaq; omnes reliqui actus ſatisfactorii ſunt, ita omni etiam jure actus maſtationis, in paſſione

& morte potissimum conspicuus. In typis V. T. habebatur respectus satisfactionis, quidni ergò in antitypo? Agni enim qui ad Sacerdotes adducebantur, manuum impositione peccata eorum, pro quibus offerbantur, portabant, & pro homine offerente mortem promerito mactabantur. Quantum itaq; valuit typus vi antitypi, tantum ipsum antitypum valere necesse est, qui verus ille agnus DEI, cui peccata omnium nostrum imposita sunt, ad quæ expianda mactatur, mortemq; in nostrum reatum succedaneam, & satisfactoriam præstitit, absq; quâ nulla peccata abolentur.

S. VII.

*Satisfacti-
onis cau-
sa materi-
alis.*

Nulla amplius de satisfactione præstitâ per occisionem remanere poterit dubitatio, si tam *causam materialem* quam *rationem formalem*, & *finem* satisfactionis hæc ipsâ mactatione contineri & asseri demonstrabitur. Nomine *causæ materialis* veniunt omnes mortem antecedentes dolores ineffabiles, & cruciatus acerbissimi, ut & mors ipsa. Illi pertinent tam ad animam, & sunt interni, quàm ad corpus, & vocantur externi. Interni, five anxietates animæ cœperunt in primis in horto ad radices montis oliveti sito, in quo Redemptor mactandus cœpit *λυπεῖσθαι* contristari, dolore & mæstitiâ affici, *ἐκθαυβεῖσθαι* expavescere, animo & corpore perhorrescere; *ἀδμονεῖν* vehementer angi, imò præ horrore animi concidere, quibus verbis ad exprimendos dolores CHRISTI Evangelistæ ita utuntur, ut semper duo jungant, dum *Matth. & XI. 37.* primum & ultimum, *Marci XI. 33.* alterum & ultimum simul adhibetur, quâ combinatione non tantum unum alterius signi-

significatum augere, sed etiam acerbiteriam dolorum animæ eò fortius exaggerare voluerunt. Et verè ingentes debuit sentire angores, cum iste Martyrum omnium maximus propriam hanc edidit confessionem: Undiq; tristis est anima mea usque ad mortem, *Matth. XXVI. 38.* Quid mirum? Sentiebat enim jamjam iram DEI adversus peccata humani generis, quæ expianda in se susceperat; invadebat ipsum Diabolus tentationibus variis: à DEO sese desertum videbat, hinc tanta animi angustia ipsum oppressit, ut præ anxietate animi penè moreretur. Magnitudo dolorum Salvatoris nostri sufficienter utiq; constabit, si infernales planè dolores ipsum perpeffum fuisse dicimus & comprobamus. Non enim ex horrore tantum mortis corporalis, convitiis, falsis accusationibus, delusionibus, aut aliunde concitati sunt dolores, sed ex sensu mortis spiritualis, & dolorum infernalium, quos revera sustinuit in horto, & in summo gradu, cum hæc exclamaret verba: *DEUS meus, DEUS meus, quare me dereliquisti? Matth. XXVI. 46.* Hæc derelictio notat ex phrasi Scripturæ divinam contra peccata iram, & peccatorum pœnas ab irato DEO provenientes. Ita ergò CHRISTUS in personâ nostrâ consideratus, peccatorum gravitatem revera sensit, iram DEI quoq; & alias peccatis promeritas pœnas omnes sustinuit. Et hæ sunt ipsi dolores infernales, quippe qui præcipuè in omni sensu iræ divinæ & gratiæ ejusdem denegatione consistunt, qui semper quidem, quando intuitus est nostra peccata, & iram DEI erga illa sensit, & tristitiâ affectus est, attamen sub mortis tempus maximum eorum fervorem sustinere voluit, cum

cum vel tunc maximè terror iræ divinæ propter peccata nostra ipsum invaderet, adeò ut cum sensu iræ divinæ & morte infernali ipsi luctandum esset: ita tamen, ut & iram, & irati DEI pœnas omnes suâ cum fiduciâ superaverit, nec ob sanctitatem & innocentiam propriæ naturæ ad desperationem, quæ in hominibus & dæmonibus spe veniæ deficiente, oritur, adigi passus sit. Verè ergò gravissimos dolores sanctissima CHRISTI anima sustinuit. Neque tantum anima internos cruciatus passa est, sed etiam corpus externos, utpote flagellationem, coronationem, totamq; passionem ab Evangelistis descriptam. Quodlibet corporis membrum, quælibet pars peculiari doloris genere excrucietur, si verticem, faciem, oculos, malas, aures, linguam, manus, humeros, dorsum, latus, pedes, totumq; adeò corpus miserabilem in modum laceratum intueri modò velis. Imò tam multis, tamq; magnis oneratur JESUS, ut vitam denique cum morte commutaverit, & verè mortuus sit. Mori CHRISTUS necessariò debuit, quia cum omnia nostra peccata per imputationem portat, omnes peccatis debitas pœnas sustinere etiam debuit, alioquin plenè pro peccatis non fuisset satisfactum. Jam verò inter pœnas, quas à peccatore exigit DEI justitia, mors principem tenet locum, vi effati divini: *morte morietis Gen. II. 17.* Unde etiam ab Apostolo ut pœna describitur, quando vel *supendum peccati* illam vocat, *Rom. VI. 23.* vel peccatum hujus causam facit, *Rom. V. 12. 17.* Ergò mors satisfactori nostro inter alias pœnas omninò etiam sustinenda fuit.

S. VIII.

Hi haftenus commemorati dolores vulgò referuntur ad obedientiam CHRISTI passivam quæ accuratius dicitur pœnarum perpassio. In tantâ autem latitudine à nobis hîc attenditur, ut simul obedientia CHRISTI activa in perfectâ legis impletionem consistens includatur. Non enim duplex illaqve distincta obedientia faciendâ, cum passio propriè & per se non sit obedientia, sed quia CHRISTUS eam voluntariè & indubitè suscepit, revera actio est, undè à *Bernhardo* rectè vocatur actio passiva, & passio activa, & ex actione & passione tali modo juncta una perfecta profluit obedientia, satisfactionem promerens. Obedientiam illam legalem CHRISTUS in totâ vitâ, in passione; & morte implevit, non tantum agendo, sed & patièdo, nec passio sive obedientia pœnalis opponenda vel separanda ab obedientia legali activâ, cum hæc in ipsâ passione vel maxime illuxerit; passio etiam neque DEO grata, neque satisfactoria esse possit, nisi obedientia complementum addat.

S. IX.

Forma consistit, secundum *D. Königium in Theol. po-* *Causa for-*
fit. p. 152. §. 229. in totius debiti alieni à Mediatore libere *malis.*
 suscepti, ipsiqve in judicio divino imputati solutione consummatissimâ. Illud enim debitum, quod nos debebamus, & CHRISTUS libere in se suscepit, exactè & sufficienter in tempore pro nobis solvit. Solvit illud, dum legem divinam tam agendo, quàm patièdo, non in unâ tantum & alterâ parte, sed secundum omnes ejus partes perfectissimè implevit. Hoc ipsum con-

testatur ipse *Psalm. LXIX. 5. Quæ non rapui, solvi.* Per rapinam describere voluit peccatum Adamicum, & exin reatum ab omnibus hominibus contractum. Est ergò rapina hæc non à restituyente, sed ab aliis perpetrata. Hujus restitutio & solutio fit ab ipso Salvatore, quâ apud DEUM vindicem alienam hanc rapinam compensat & expiat, tunc præsertim, quando ab hominibus afflictus, à DEO derelictum se clamat, & omnis generis passiones sentit. Sicq; solvere nihil aliud est, quàm satisfacere, quo sensu etiam adhibetur *Num. V. 7.* Sufficientiam & perfectionem solutionis Apostolus suo etiam confirmat suffragio, inqviens: *Hic unam pro peccatis offerens victimam, in sempiternum sedet ad dextram DEI.* Item: *unâ oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos.* *Ebr. X. 12. 14. VII. 26. 27.* Justitia divina uti imperfectum non admittit, ipsiqve, nisi infinitè perfectio pretiò ipsa exsatiatur, satisfieri nequit: ita quoque Redemptor noster imperfectam solutionem non præstat, sed quia *ἡ ἀντιπρωτότης* est, ejus passio & mors tanti valoris extiterunt, ut satisfactionis pretium perfectè constituere possint, quâ *ἰσθόρητον λύτρον* pro aliis Judici exposuit, ut justitia ejus in isto possit acquiescere nec vel minimum supersit, quod justè adhuc poscere queat. Hæc urget Apostolus, dum in oblatione unitatem, & in unitate perfectionem ponit. Oblatio, dum unica est, quia semel peracta in cruce, nec repetitionem admittit, perfecta simul est, ita ut ei nihil deesse possit. Quod enim in Leviticis oblationibus annuâ repetitione opus esset, quæ Sacerdotum successionem requirebat, inde imperfectio earum conspicua fit. E contrario

enim

enim quia hic unicus est Sacerdos, nullos secundarios admittens, unâ oblatione perpetuò sanctificationem offerens, ejus oblatio exactâ perfectione gaudere debet. De his vide plura in System.

§. X.

Causa finalis, quam non copiosè deducam, sed in compendio tantum apponam, duplex communiter esse docetur, alia ex parte DEI, alia ex parte nostri. Ex parte DEI demonstratio tam justitiæ ipsius, peccata nostra sine satisfactione remittere non valentis, quàm misericordiæ, à quâ promanavit, quod Filium in mortem tradiderit, & satisfactionem ejus vice nostri acceptaverit. Ex parte nostri est (1) *liberatio ab ira DEI*, quæ sedata, & à nobis averfa est *Rom. V. 8. 9.* Hic finis aliàs proponitur per reconciliationem, quæ, cum pristinae amicitiae restitutionem inter DEUM & homines commendat, simul iram DEI non amplius super nos manere docet. *Col. 1. 20.* Hinc CHRISTUS vocatur pax nostra, *Eph. 11. 14.* & *ἰλασμός*, *Rom. 111. 25.* (2) *ab exactione legis* obligantis ad obedientiam, & deficiente hac etiam ad pœnam, à sententiâ DEI Judicis cum maledictione damnantis, dependentem, & transgressoribus legis statutam. *Gal. 111. 13.* (3) *à potestate & tyrannide Diaboli* Hæc promissa est in Protevangeliio Paradisiaco in contritione capitis serpentini, *Gen. 111. 15.* cujus loci paraphrasis habetur *Ebr. 11. 14. 15.* (4) *perfecta justitiæ acquisitio.* 2. *Cor. V. 21.* (5) *æterna redemptio*, *Ebr. 1X. 12.* (6) *Salutis & vitæ æternæ acquisitio.* *Ebr. V. 8. 9. Job. 111. 14. 15.*

§. XI.

Causæ jam memoratæ veram satisfactionem constituent,

stituunt, ita ut, ubi illæ habentur, vera satisfactio locum habeat. Eâ autem intentione hîc aliquantulum explicatæ sunt, quò pateſcat, omnes illas in occiſione Agni noſtri inveniri, eandemq; ſatisfactoriam eſſe efficiant. Deſcribitur, voce hâc metaphoricâ à pecoribus, quæ propriè mactantur, deſumtâ, tota paſſio & mors CHRISTI, eamqve ut violentam pariter & cruentam depingit, quod patet ex *ſect. 1. §. 10.* Num autem ejusmodi occiſio ſine exquiſitiſſimis tam corporis, quàm animæ doloribus, & infernalibus cruciatibus in Salvatore concipi commode poſſit? En cauſſam materialem! Nonne hâc mactatione noſtram rapinam luit? Nonne unicam eamq; perfectam pro peccatis victimam in ipſâ mactatione DEO obtulit? En rationem formalem! Hâc ſolâ multiplex ſinis antea recensitus in nos redundat. Probant hoc omnia illa dicta, quæ ſalutem noſtram paſſioni & morti CHRISTI adſcribunt, ab eâqve dependere docent. Pulchrè hoc præſtitit *Eſaias* in palmario illo loco *Cap. LIII. 4. 5. 6. Ebr. II. 14.* dicitur CHRISTUS per mortem deſtruire eum, qui mortis habebat imperium, i. e. diabolum. Hinc ſanguis CHRISTI (in paſſione effuſus) purgare dicitur conſuetudinem noſtram à mortuis operibus. *Ebr. IX. 14. Conf. Rom. III. 25. Eph. II. 16. Rom. V. 10.* Probant hoc omnia illa dicta, in quibus CHRISTUS pro nobis paſſus & mortuus eſſe dicitur, ut *1. Petr. I. 21.* Siquidem in hoc vocati eſtis, quoniam & CHRISTUS paſſus eſt pro nobis. *Conf. Rom. V. 1. Matth. XX. 28. 1. Tim. II. 6.* particulæ illæ αὐτοῦ & ὑπὲρ notant ſurrogationem vice & loco alterius. Argumentamur proinde ex his locis pro occiſione

sione satisfactoriâ : Quicumque pro aliquo ita moritur, ut morte illâ alterius peccata expiet, ipsumque à morte liberet, illius satisfactio satisfactoria est. Atqui Agnus DEI CHRISTUS pro nobis &c. Ergò Minor ex locis adductis constat. Major etiam exinde patet, quia in satisfactione criminali vicariâ tria requiruntur, (1) *surrogatio*, quâ alter in debitoris locum substituitur. (2) *Culpa translatio*, sive criminis alieni imputatio. (3) *Pœnarum luitio*, quas hic persolvit istius loco. Et hæc tria requisita ex dictis colliguntur.

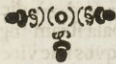
S. XII.

Hactenus, quæ explicationi & sufficienti corroborationi thesæos nostræ inservire potuerunt, allata, & è textu nostro præsentī maximè desumpta sunt. Quod si etiam peregrina, & aliunde petita argumenta, quibus fundamentalis noster Articulus de Satisfactione CHRISTI in Sacris litteris aliàs nititur, hîc adhibere vellem, ingenti Oceano me committerem. Multum quoque ad illustrandum & eò magis fundandum hunc articulum conferret, si Adversariorum de Satisfactione CHRISTI opiniones in contrarium abeuntes notarentur, inter quos eminent SOCINIANI, qui propter execrabile contra Satisfactionem CHRISTI odium, hostes ejus κατ' ἐχθρὴν dici merentur. Enimverò si hanc etiam palæstram ingredi vellem, tantos susciperem labores, quos hâc vice exantlare non valeo. Eorum namque objectiones, cum exceptionibus non tantum ponderosæ, sed & innumeræ sunt, & qui unam tangit, in totam colluviem incidit. Quia itaque tempore jam excludor, & pagellæ præter spem excreverunt,

runt, novos, eosque copiosos labores non suscipiam, sed desinam, idq; tantò magis, quia Theologi nostri Articulum de Satisfactione CHRISTI ubivis magnà curâ pertractarunt, & à corruptelis Socinianorum masculè vindicarunt, ad quos B. L. remitto. Quod si quis palmaria eorum argumenta recensita, & incredibili perspicuitate atq; soliditate resoluta desideraret, legat modo Dissertationem Mag. DN. PRO-CANCEL-LARII de quæstione jucundâ pariter ac utili: *Utrum humanum genus non alio potuerit modo, nisi cruentâ DEI morte reparari?* ibi desiderio ejus satisfiet. Cui prolixiora arident, adeat is B. Calovii Socin. profl. de Sacerdotio CHRISTI, pag. 338. &c. Quenst. Syst. P. III. loc. de Satisfact. Ad ultimum Summum Numen Divinum supplex adoro, velit in nobis per Spiritûs S. gratiam fidem accendere, augere & conservare, quo omnes & singuli simus ac maneamus DEO reconciliati & expiati unicâ hæc

Satisfactoriâ Agni ab Origine
Mundi occisione

Amen!

SECTIO I.

CONSPECTUS DISSERTATIONIS.

SECTIO I.

S. 10

DE connexione textus cum antecedentibus. §. 2. De varia
lectione & distinctione. §. 3. De vocis Agni Ætymologia,
Synonymia & Homonymia. §. 4. Per Agnum intelligitur
CHRISTUS §. 5. Secundum humanam naturam. §. 6. De
convenientia Agni & CHRISTI. §. 7. De convenientia rela-
tiva CHRISTI tam cum Agnis sacrificialibus, §. 8. quàm in
specie cum Agno paschali. §. 9. De collationis ratione. §. 10. De
Vose occisus. §. 11. De phrasi ἀπὸ καθάβολῆς κόσμου.

SECTIO II.

8. 1.

DE modis occisionis. §. 2. Quot & quanam illi sint? §. 3. De primo modo occisionis per decretum. Decretum DEI, quid? §. 4. De distinctione decretorum. §. 5. De Decreto occisionis Agni. De ordine hujus decreti ad cetera. §. 6. Probatur hoc decretum ex 1. Petr. 1. 19. 20. §. 7. Ex Act. 11. 23. 111. 27. §. 8. Num decretum hoc sit absolutum, an hypotheticum? §. 9. Ergo dici potest occisio Agni per decretum. §. 10. De secundo modo occisionis, per promissiones, Protevangelium, §. 11. Et ceteras promissiones Evangelicas V. T. §. 12. De tertio modo occisionis per sacrificia. De causa efficiente sacrificiorum. §. 13. De Sacrificiorum fine legali, & Evangelico, Evangelicus consistit tam in adumbratione. §. 14. qvā in expiatione typica. §. 15. Ergo dici potest occisio Agni per sacrificia. §. 16. De quarto modo qvoad efficaciam in V. T. §. 17. Conclusio.

SECT. III.

SECTIO III.

§. 1.

Occiso haec fuit satisfactoria. §. 2. Quod probatur (1) nomine Agni tam ex hoc dicto, §. 3. quam ex aliis Scriptura locis. Joh. I. 29. Esa. LIII. 4. &c. §. 4. 1. Petr. I. 18. 19. 20. §. 5. 1. Cor. V. 7. §. 6. Probatur (2) voce Occisionis. §. 7. De satisfactionis causa materiali. §. 8. quae dicitur Obedientia CHRISTI activa & passiva. §. 9. De satisfactionis causa formali. §. 10. De causa finali. §. 11. Demonstratio harum causarum ex Textu. §. 12. Conclusio.

SECTIO II.

SECT. III.

© SUB GÖTTINGEN / GDZ | 2011

